

Vysoká škola ekonomická v Praze

Fakulta financí a účetnictví

Katedra didaktiky ekonomických předmětů

Studijní obor: Učitelství ekonomických předmětů pro střední školy

FINANCOVÁNÍ ZÁKLADNÍCH A
STŘEDNÍCH ŠKOL V ČESKÉ REPUBLICE
diplomová práce

Autor diplomové práce: Ing. Lukáš Hes

Vedoucí diplomové práce: Ing. Alena Králová, Ph.D.

Rok obhajoby: 2018

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Financování základních a středních škol v České republice“ vypracoval samostatně a veškerou použitou literaturu a další prameny jsem řádně označil a uvedl v přiloženém seznamu.

V Praze, dne 25.01.2018

Ing. Lukáš Hes

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval Ing. Aleně Králové, Ph.D. za vedení mé práce a její nekonečnou trpělivost.

Také bych rád poděkoval Bc. Barboře Hrdličkové a Mgr. Zuzaně Polešovské za jejich korektury. Speciální poděkování pak patří opět Mgr. Zuzaně Polešovské za její speciální motivaci, která mě nasměrovala k dokončení této práce. V neposlední řadě děkuji Ing. Jakubovi Mádlemu za poskytnutí těla i mysl povzbuzujících látek, které mi umožnily zdárně dokončit tento text.

Abstrakt

Diplomová práce se ve své první části zabývá systémem vzdělávání v České republice a aktuálními informacemi o počtech škol a žáků v jednotlivých stupních vzdělávání. V druhé polovině pak analyzuje financování školství, a to od podílu HDP připadajícího na školství až po financování jednotlivých typů škol. Zjištěné kolísání počtu žáků a kritizované mezikrajské rozdíly v prostředcích přidělovaných školám vedly k reformě, která mění stávající systém financování „na žáka“ a zavádí systém zcela nový. Ten je postaven na školství jako dostupné službě bez tlaku na náklady.

Klíčová slova: Školství, financování, základní školství, střední školství, reforma

JEL klasifikace: I20, I23, I28

Abstract

In its first part, master thesis deals with the education system in the Czech Republic with up-to-date information on the numbers of schools and students in the various levels of education. In the second half, it analyses the funding of education, from the share of GDP spent on education to the financing of individual types of schools. The identified fluctuations in the number of students and the criticized inter-regional differences in the resources allocated to schools have led to a reform that changes the existing "per student" funding system and introduces the system entirely new. It is built on education as a reachable service without cost pressure.

Keywords: Education, finance, primary education, secondary education, reform

JEL classification: I20, I23, I28

Obsah

Obsah	6
Úvod	1
1 Vymezení pojmů	3
2 Systém vzdělávání v České republice	4
2.1 Obecné cíle vzdělávání	5
2.2 Zásady vzdělávání.....	6
2.3 Struktura vzdělávací soustavy	7
2.3.1 Předškolní vzdělávání.....	7
2.3.2 Základní vzdělávání.....	11
2.3.3 Střední vzdělávání	15
2.3.4 Konzervatoře	22
2.3.5 Vyšší odborné vzdělávání.....	23
2.3.6 Vysoké školství	25
3 Financování českého školství	32
4 Principy financování regionálního školství	42
4.1 Finanční prostředky poskytované zřizovatelem	43
4.2 Úplata za vzdělávání a školské služby.....	45
4.3 Granty a dotační programy	46
4.4 Doplnková činnost	47
4.5 Finanční prostředky poskytované ze státního rozpočtu	48
4.5.1 Normativní financování krajského a obecního školství	51
4.5.2 Normativní financování soukromého školství.....	58
4.5.3 Normativní financování církevního školství	59
4.5.4 Normativní financování státního školství.....	60
4.5.5 Financování z rozvojových programů	60

5	Reforma financování regionálního školství.....	62
5.1	Nedostatky současného systému.....	63
5.2	Schválené změny od 1. 1. 2019	65
5.3	Možné negativní důsledky reformy	67
	Závěr.....	69
	Seznam grafů	73
	Seznam tabulek.....	74
	Seznam zdrojů	75

Úvod

Po mnoho let zůstávalo české školství na okraji společenského zájmu. Zejména před volbami se o něm velmi hovořilo, ale ve chvíli, kdy mělo přijít na činy, se nic nestalo. Ministři školství mívali podobný osud jako ministři zdravotnictví. Oba resorty mají vliv na obrovské množství peněz a oba spravují části věcí veřejných, které se bezprostředně týkají každého z nás. Žádný ministr ale na svém místě nevydržel dost dlouho na to, aby mohl do fungování systému proniknout, plně ho pochopit anebo ho dokonce změnit. Ačkoliv se doba a okolní svět rychle mění, české školství zůstává stále stejné. Česká republika klesá v žebříčcích srovnávajících znalostí žáků (Münich, 2011) a společnost, respektive její politická reprezentace, dlouho nekoná.

V poslední době ale v tomto směru došlo k poměrně výraznému progresu. Před volbami v roce 2017 se všechny relevantní politické síly shodly, že je nezbytné, aby přišel razantní nárůst platů ve školství a zejména platů učitelů (Münich, 2017). Vláda se před volbami odhodlala ke kroku, který měl potenciálním voličům předvést, že koaliční strany myslí tento závazek vážně a sáhla k mimořádnému zvýšení platů pedagogů o 15 % od listopadu 2017 (iHned.cz, 2017). Ať bylo toto zvýšení populistickým opatřením vlády usilující o voliče nebo prosté napravení starých nespravedlností, obě dvě varianty ukazují, že si společnost a její reprezentace uvědomili, že šetřit na školství je velká chyba.

Proto, že prostředky vydávané na školství tvoří poměrně velkou část státního rozpočtu i celého HDP a v rámci školství je pak dominantním nákladem právě regionální školství, zvolil jsem jako téma své kvalifikační práce financování regionálního školství. Při objemech peněz, které do tohoto segmentu putují, je každé zvýšení těchto prostředků velkým zásahem do státního rozpočtu a je tedy důležité vědět, jak je s těmito zdroji nakládáno a jak jsou rozdělovány.

Tato práce je poměrně netypická díky své struktuře. Nedělí se totiž na teoretickou a výzkumnou část. První i druhá polovina jsou teoreticko-výzkumné a teoretické poznatky ihned doplňují analýzou dat. Výhoda tohoto přístupu je zejména v přehlednosti, kdy jsou získané znalosti uváděny to kontextu současné České republiky a čtenář si může udělat představu o školském systému.

První část práce se zabývá primárně systémem vzdělávání v České republice jako takovým. Znalost principů jeho fungování, jeho problémy a v tomto případě pak zejména množství žáků či studentů, kteří systém využívají je základním předpokladem pro kvalitní analýzu jeho financování. Naprosto zásadní je také množství škol. Pro pozdější analýzu je rovněž důležité zjistit, jak zásadní jsou v systému školy soukromé, školy církevní a eventuálně školy přímo řízené státem. V první části bude použita metoda analýzy a komparace.

Druhá část je věnována samotnému financování. Nejdříve je analyzováno financování českého školství jako celku s tím, že jsou nejprve rozebrána obecnější data a postupuje se ke stále většímu detailu z různých pohledů. Analyzovány budou například výdaje na školství na obyvatele, rozdělení financí podle stupně vzdělání anebo původ zdrojů přicházejících do školství. Tam, kde to je možné a kde jsou dostupná data, se práce zaměří na ekonomické vzdělávání, zejména tedy na obchodní akademie. V druhé části bude použita metoda analýzy, syntézy, komparace a generalizace.

Cílem této práce je zjistit, v jakém stavu se nachází systém financování českého základního a středního školství, jaké změny byly v posledních letech v systému provedeny a to, jestli bude zvýšení prostředků na učitelské platy provázeno také systémovými změnami, které by stávající stav upravily či dokonce úplně změnily jeho principy. Hypotézou autora je, že vzhledem k demografickému vývoji klesá počet žáků na školu, respektive naplněnost některých typů škol, a to přináší těmto školám ekonomické problémy. Druhou hypotézou je, že v posledních letech zůstal systém nezměněn. Třetí hypotézou je autorův předpoklad, že v oblasti financování základního a středního školství dojde k systémovým změnám, které zcela změní jeho fungování.

1 Vymezení pojmů

Jak již bylo napsáno v úvodu, český systém vzdělávání je velice složitý organismus a popsání jeho financování, natož celého jeho fungování, je nepochybně nad možnosti jakékoli diplomové práce. Tato práce tedy bude zaměřena pouze na poměrně úzký segment vzdělávání: Na regionální školství a později pouze na základní a střední školství.

Regionálním školstvím je dle metodologie Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky (dále jen „MŠMT“) a zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 561/2004 Sb.“ nebo „školský zákon“), respektive § 7 odstavce 3 tohoto zákona definováno jakou soubor mateřských škol, základních škol, středních škol (gymnázií, středních odborných škol a středních odborných učilišť), konzervatoří, vyšších odborných škol, základních uměleckých škol a jazykových škol s právem státní jazykové zkoušky.

Pro další část bude potřeba definovat nejen regionální školství jako celek, ale bude pracováno konkrétně s pojmy základní školství a střední školství.

Základním školstvím je v této práci myšlen nejen první stupeň, ale i stupeň druhý, který je v České republice zastoupen téměř dvakrát méně. (Hulík, 2017) Základní školou naopak nejsou myšleny základní umělecké školy, školská poradenská zařízení, školská zařízení pro zájmové vzdělávání, školská účelová zařízení, školská výchovná a ubytovací zařízení, zařízení školního stravování, školská zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy a školská zařízení pro preventivně výchovnou péči.

Středním školstvím jsou pak myšleny všechny typy těchto škol, tedy gymnázia, středních odborné školy a střední odborná učiliště. V této skupině rovněž nejsou zahrnuta školská poradenská zařízení, školská zařízení pro zájmové vzdělávání, školská účelová zařízení, školská výchovná a ubytovací zařízení, zařízení školního stravování. Také zde nejsou konzervatoře a vyšší odborné školy.

V neposlední řadě nejsou do ani jedné z podskupin zařazena žádná zařízení předškolního typu. Takto zužující se prostor vymezený pro tuto práci umožní ideální kombinaci: na problematiku bude nahlíženo s dostatečným nadhledem a znalostí stavu celého českého školství, ale zároveň bude prozkoumán detail jednotlivých typů škol a jejich specifika.

2 Systém vzdělávání v České republice

V rámci právního řádu České republiky je nejsilnější normou, zabývající se vzděláním, Listina základních práv a svobod. Ta sice formálně není ústavním zákonem, nicméně z hlediska právní síly je s ústavními zákony srovnatelná (Klíma, 2005, s. 55). Podle Listiny má každý právo na vzdělání a povinnost účastnit se školní docházky po dobu, kterou uloží zákon. Občané mají také právo na bezplatné vzdělání na základních, středních a pokud je to v jejich schopnostech a možnostech státu tak i na vysokých školách. Listina dává také prostor pro vznik nestátních škol s tím, že studium na těchto školách může být zpoplatněno (Čl. 33 Listiny základních práv a svobod). Vzdělání je zmíněno také v Hlavě třetí, která se věnuje národnostním menšinám. V ní je těmto lidem přiznáno právo na vzdělání v jejich jazyku (Čl. 25 Listiny základních práv a svobod).

Mezi zákonné normy, které upravují vzdělávání, patří zejména školský zákon, zákon 306/1999 Sb., o poskytování dotací soukromým školám, předškolním a školským zařízením a zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách). V oblasti podzákonných norem lze mezi nejdůležitější zařadit vyhlášku č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání, vyhlášku č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání a vyhlášku č. 492/2005 Sb., o krajských normativech.

2.1 Obecné cíle vzdělávání

Podle § 2 odst. 2 jsou obecnými cíli vzdělávání zejména:

- Rozvoj osobnosti člověka, který bude vybaven poznávacími a sociálními způsobilostmi, mravními a duchovními hodnotami pro osobní a občanský život, výkon povolání nebo pracovní činnosti, získávání informací a učení se v průběhu celého života.
- Získání všeobecného vzdělání nebo všeobecného a odborného vzdělání.
- Pochopení a uplatňování zásad demokracie a právního státu, základních lidských práv a svobod spolu s odpovědností a smyslem pro sociální soudržnost.
- Pochopení a uplatňování principu rovnosti žen a mužů ve společnosti.
- Utváření vědomí národní a státní příslušnosti a respektu k etnické, národnostní, kulturní, jazykové a náboženské identitě každého.
- Poznání světových a evropských kulturních hodnot a tradic, pochopení a osvojení zásad a pravidel vycházejících z evropské integrace jako základu pro soužití v národním a mezinárodním měřítku.
- Získání a uplatňování znalostí o životním prostředí a jeho ochraně vycházející ze zásad trvale udržitelného rozvoje a o bezpečnosti a ochraně zdraví.

2.2 Zásady vzdělávání

Školský zákon také stanovuje zásady, které lze nalézt v § 2 odst. 1 a které vytváří základy vzdělávacího systému. Jedná se o zásady:

- Rovného přístupu každého státního občana České republiky nebo jiného členského státu Evropské unie ke vzdělávání bez jakékoli diskriminace z důvodu rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, víry a náboženství, národnosti, etnického nebo sociálního původu, majetku, rodu a zdravotního stavu nebo jiného postavení občana.
- Zohledňování vzdělávacích potřeb jednotlivce.
- Vzájemné úcty, respektu, názorové snášenlivosti, solidarity a důstojnosti všech účastníků vzdělávání.
- Bezplatného základního a středního vzdělávání státních občanů České republiky nebo jiného členského státu Evropské unie ve školách, které zřizuje stát, kraj, obec nebo svazek obcí.
- Svobodného šíření poznatků, které vyplývají z výsledků soudobého stavu poznání světa a jsou v souladu s obecnými cíli vzdělávání.
- Zdokonalování procesu vzdělávání na základě výsledků dosažených ve vědě, výzkumu a vývoji a co nejširšího uplatňování účinných moderních pedagogických přístupů a metod.
- Hodnocení výsledků vzdělávání vzhledem k dosahování cílů vzdělávání stanovených tímto zákonem a vzdělávacími programy.
- Možnosti každého vzdělávat se po dobu celého života při vědomí spoluodpovědnosti za své vzdělávání.

2.3 Struktura vzdělávací soustavy

Český vzdělávací systém je poměrně rozvětvený organismus a svému uživateli (tedy žákovi nebo studentovi) nabízí celou řadu možností. Nultou úrovní vzdělávání je tzv. preprimární vzdělávání. Do toho lze zařadit jesle, které jsou ovšem mimo působnost MŠMT, a mateřské školy, které jsou již pevnou součástí vzdělávacího systému a v současnosti je jejich poslední ročník povinný. Základním stupněm vzdělávací soustavy je pak primární vzdělávání. To je dále rozděleno na první a druhý stupeň. První stupeň mohou žáci absolvovat pouze na základních školách. Druhý stupeň je pak možné splnit buď na základních školách, nebo také v rámci nižšího sekundárního vzdělávání (gymnázia nebo konzervatoře), se kterým se druhý stupeň primárního vzdělávání překrývá. Ve věku 15 let pak končí povinná školní docházka.

Na předcházející úrovni navazuje sekundární vzdělání, kdy si žák může vybrat mezi konzervatoří (dvouleté studium navazující na nižší sekundární vzdělání nebo čtyřleté studium s možností dvouleté nadstavby v terciárním vzdělávání), dvouletým studiem na střední škole, tříletým studiem na střední škole s možností dvouleté nadstavby, čtyřletým studiem na střední škole a v neposlední řadě pak na čtyřletém gymnáziu (variantně v pokračování nižšího sekundárního vzdělání). Po absolvování maturitní zkoušky (možné jen po čtyřletém sekundárním vzdělávání) existuje pro žáky možnost postoupit do terciárního vzdělávání. A to buď na vyšší odbornou školu nebo vysokou školu (Struktury systémů vzdělávání a odborné přípravy v Evropě, 2010, s.7).

Systém je zdánlivě velmi složitý a na první pohled může působit tak, že se žák musí rozhodnout relativně brzo. Jednotlivé typy škol ovšem umožňují vstoupit či naopak vystoupit i v průběhu studia. Díky tomu mohou žáci, kteří danou školu nezvládají (nebo je pro ně naopak příliš jednoduchá) v rámci vzdělávacího systému „změnit kolej“ a například z nematuritního středoškolského oboru přestoupit na obor maturitní a později pokračovat na vysokou školu (Struktury systémů vzdělávání a odborné přípravy v Evropě, 2010).

2.3.1 Předškolní vzdělávání

Prvním stupněm vzdělávací soustavy, který je ale velmi odlišný od ostatních, jsou jesle. Tyto byly až do konce roku 2013 ošetřeny zákony v gesci ministerstva zdravotnictví, ale od té doby jsou v jistém vakuu. „*V souladu s § 38 zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, v*

platném znění, patřily jesle mezi zvláštní dětská zdravotnická zařízení, která pečují o všestranný rozvoj dětí ve věku do 3 let. S účinností ode dne 1.4.2012 je v platnosti zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách, který částečně nahrazuje zákon č. 20/1966 Sb. V souladu s tímto zákonem již jesle nepatří mezi zdravotnická zařízení. Cílem výše uvedených legislativních úprav byla skutečnost, že péči o všestranný rozvoj zdravých dětí do 3 let věku není třeba poskytovat v režimu zdravotnického zařízení“ (Ministerstvo zdravotnictví České republiky, 2013).

Od dubna 2013 mohou být jesle provozovány např. jako vázaná živnost, na kterou se se vztahují specifické hygienické a jiné předpisy, ale není nijak zahrnuta do konceptu vzdělávání v České republice. Jak píše na svém webu Výzkumný ústav práce a sociálních věcí: *„Péče o dítě do tří let věku v denním režimu“ podle zákona o živnostenském podnikání, podle něž je však pro tuto vázanou živnost stanovena pouze povinnost splnit odbornou způsobilost podnikatele a osoby, která činnost zajišťuje, a také povinnosti splnit hygienické požadavky“ (Výzkumný ústav práce a sociálních věcí).*

Druhým nejnižším stupněm vzdělávací soustavy, s nímž přijdou děti do styku zpravidla jako s prvním, je mateřská škola. Podle školského zákona, v němž jsou cíle předškolního vzdělávání sepsány, mateřská škola *„podporuje rozvoj osobnosti dítěte předškolního věku, podílí se na jeho zdravém citovém, rozumovém a tělesném rozvoji a na osvojení základních pravidel chování, základních životních hodnot a mezilidských vztahů. Předškolní vzdělávání vytváří základní předpoklady pro pokračování ve vzdělávání. Předškolní vzdělávání napomáhá vyrovnávat nerovnoměrnosti vývoje dětí před vstupem do základního vzdělávání a poskytuje speciálně pedagogickou péči dětem se speciálními vzdělávacími potřebami“ (§ 33 školského zákona).*

Mateřské školy jsou určeny pro děti od 3 do 6 let, při existenci opodstatněných důvodů od 2 a při odkladu do 7 let. Před poslední novelou školského zákona byly všechny tyto roky nepovinné, nicméně dle právní úpravy, která byla ve třetím čtení Poslaneckou sněmovnou schválena 9. března 2016, je poslední rok předškolního vzdělávání povinný. (iRozhlas.cz, 2016) Tato změna s sebou přinesla několik rozporuplných novinek. Rodiče musí dávat děti každý pracovní den na nejméně čtyři hodiny do školky nebo je individuálně vzdělávat doma. To zkomplikovalo situaci značnému množství rodičů, kteří své děti umísťovali do předškolního zařízení například na dva dny v týdnu. Oficiální splnění povinnosti předškolního vzdělávání bude moci potvrdit pouze státem certifikovaná mateřská škola, což

zdaleka ne všechna předškolní zařízení splňují. Zákon se tak dotýká zejména lesních školek: jednak velkou část jejich klientely tvořily děti, které chodily jen na menší část týdne a také jen část z nich dosáhne na státní licenci. Filip Kršiak, mluvčí Asociace lesních mateřských škol, v dubnu 2017 zmiňoval, že ze 140 členských školek o registraci požádalo pouhých 50 a ani ty ji nemají jistou (Novinky.cz, 2017).

Novela školského zákona nově přináší také právo rodičů na umístění dítěte do předškolního zařízení od 5 let s tím, že každý další rok, počínaje rokem 2017, se věk dětí s tímto právem snižuje o jeden rok. Cílovým stavem bude právo všech rodičů dětí od 2 let umístit své děti do předškolního zařízení s tím, že přednostní právo budou mít děti s trvalým pobytem ve spádové oblasti mateřské školy (iRozhlas.cz, 2016).

Tabulka 1: Počet dětí v předškolním vzdělávání a předškolní zařízení dle zřizovatele

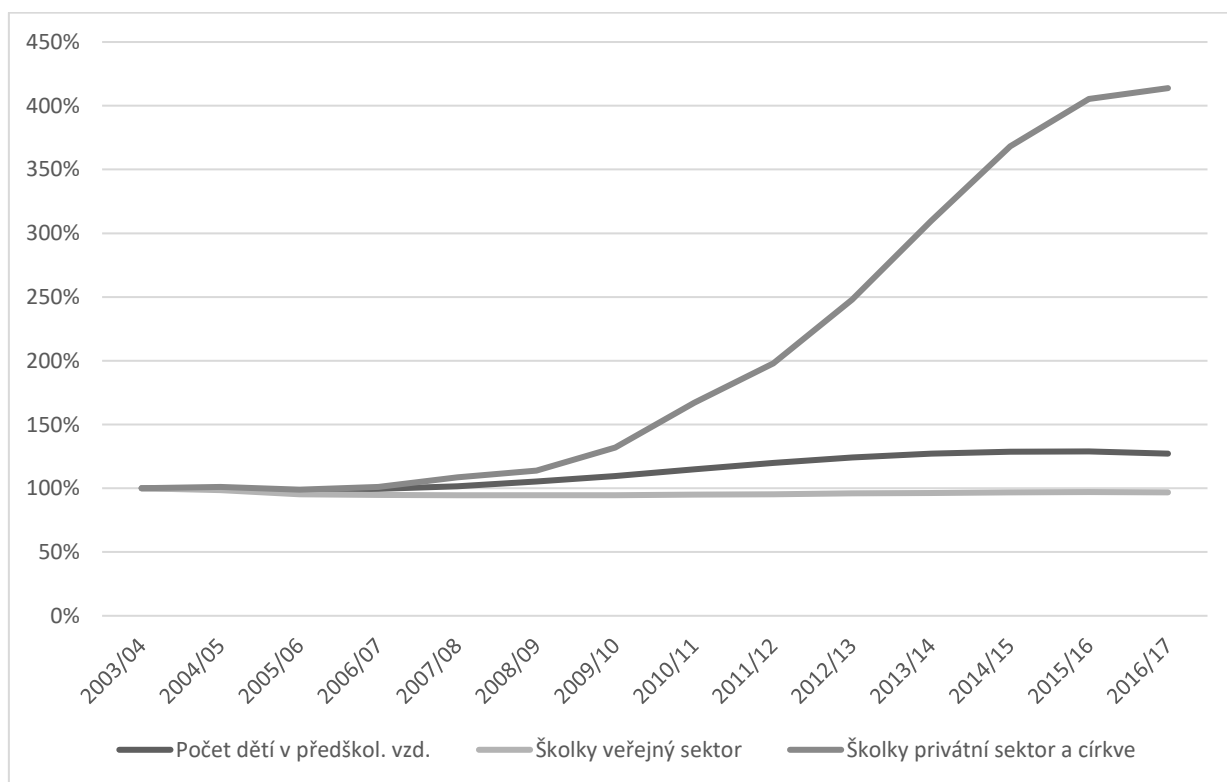
	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Počet dětí v předškol. vzd.	288 688	288 446	284 034	287 434	293 383	303 899	316 671
Celkem	5 067	4 994	4 834	4 815	4 808	4 809	4 826
Veřejný	4 973	4 899	4 741	4 720	4 706	4 702	4 702
MŠMT	8	7	8	8	8	8	8
Obec	4 794	4 726	4 654	4 631	4 617	4 613	4 614
Kraj	171	166	79	81	81	81	80
privátní sektor	74	75	72	73	77	82	96
Církev	20	20	21	22	25	25	28
	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17
Počet dětí v předškol. vzd.	331 782	345 850	358 104	367 352	371 690	372 137	367 453
Celkem	4 880	4 931	5 011	5 085	5 158	5 209	5 209
Veřejný	4 723	4 745	4 778	4 794	4 812	4 828	4 820
MŠMT	8	8	8	7	7	7	7
Obec	4 638	4 662	4 693	4 707	4 723	4 737	4 730
Kraj	77	75	77	80	82	84	83
privátní sektor	126	150	194	249	300	333	340
Církev	31	36	39	42	46	48	49

Zdroj: Vývojová ročenka školství 2006/07–2016/17, zpracování vlastní

Jak je zřejmé z tabulky 1, počet dětí v předškolním vzdělávání se za posledních 14 let zvýšil o zhruba 80 000. Zejména mezi školními roky 2006/07 a 2014/15 rostly počty o tisíce za rok. Po celou sledovanou dobu pak dominují mateřské školy zřizované obcemi, jejich podíl za sledované období nikdy neklesl pod 90 % všech mateřských škol. Jejich počty zůstávají zhruba na stejné úrovni. Počty krajských školek zůstávají po poklesu v roce 2005 konstantní a stejně tak je tomu u ministerských zařízení.

Velmi zajímavé je to, jak na zvyšující počty se dětí dokázaly zareagovat soukromí provozovatelé a částečně i církve. Jak ukazuje graf 1, mezi školními roky 2003/2004 a 2016/2017 vzrostl počet dětí o 26 %. Ve stejném období ale počet veřejných mateřských škol klesl o 3 %. Naproti tomu církve a podnikatelé dokázali zareagovat na vzestup zájemců okolo roku 2007. S jednoletým nebo dvouletým zpožděním začalo dramaticky růst množství neveřejných zřizovatelů mateřských škol.

Graf 1: Růst počtu dětí a školek dle zřizovatele mezi roky 2003 a 2017

Zdroj: Vývojová ročenka školství 2006/07–2016/17, zpracování vlastní

2.3.2 Základní vzdělávání

Základní vzdělání je povinný základ pro eventuálně další vzdělávání a spolu s nově schváleným povinným posledním rokem předškolního vzdělávání je to čas a místo, kde se odehrává povinná školní docházka. Jeho cíle je podle druhé části školského zákona: *„Základní vzdělávání vede k tomu, aby si žáci osvojili potřebné strategie učení a na jejich základě byli motivováni k celoživotnímu učení, aby se učili tvořivě myslet a řešit přiměřené problémy, účinně komunikovat a spolupracovat, chránit své fyzické i duševní zdraví, vytvořené hodnoty a životní prostředí, být ohleduplní a tolerantní k jiným lidem, k odlišným kulturním a duchovním hodnotám, poznávat své schopnosti a reálné možnosti a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o své další životní dráze a svém profesním uplatnění“* (§ 44 školského zákona).

Základního stupně vzdělání může žák dosáhnout na základní škole, nižším stupni víceletého (šestiletého nebo osmiletého) gymnázia, po absolvování odpovídající části studia na osmileté konzervatoři, anebo na speciální škole. Alternativním způsobem je pak úspěšné ukončení kurzu pro získání základního vzdělání na základní nebo střední škole (§ 45 školského zákona). Tyto kurzy jsou zpravidla určeny pro starší jedince, kteří nezvládli ukončit základní vzdělání. Splněním této podmínky získávají možnost pokračovat na střední škole, učilišti nebo v jiném ústavu sekundárního vzdělání. Za běžných okolností je základní vzdělání považováno za splněné po úspěšném absolvování 9 tříd základní školy (nebo jejich ekvivalentu, viz. výše) nebo ukončením ročníku, v němž dosáhl žák věku 17 let.

V této části práce bude krátce popsána problematika základních škol. Z ostatních alternativ stojí za zmínku reforma, která od 1. 1. 2016 zrušila část speciálních škol. Jednalo se o ty, které byly navštěvovány dětmi s pouze lehkým postižením, z nichž většina už stejně běžné základní školy navštěvovala. Většina speciálních škol, které tedy už navštěvují pouze děti se středně těžkým nebo těžkým postižením, zůstává otevřená a je součástí vzdělávací soustavy (iDnes.cz, 2015). *„Výuka na těchto školách probíhá podle školních vzdělávacích programů v souladu s Rámcovým vzdělávacím programem pro obor vzdělání Základní škola speciální. Absolvováním základní školy speciální získává žák možnost pokračovat na jednoleté, resp. dvouleté praktické škole“* (Hodina, 2014, s. 15).

Poměr veřejných, soukromých a církevních škol je v případě základních škol velmi podobný a dalo by se říci téměř identický jako u mateřských škol. Počet těch veřejných v čase velmi

mírně klesá, množství církevních roste a soukromé školy se objevují velmi rychle. U základních škol je ale možné sledovat poměr dětí, které odcházejí na jiné typy škol umožňující jim ukončit základní vzdělání jinde a na stejné škole pokračovat v dalším studiu. Jak je vidět v tabulce 2, počet žáků se v průběhu let mění a osciluje mezi 830 000 a 960 000. Z tabulky je ale také zřejmé, že počet žáků odcházejících ze základních škole je téměř konstantní na cifře okolo 40 000. Toto množství se v průběhu nemění a nezdá se, že by tomu mělo být jinak.

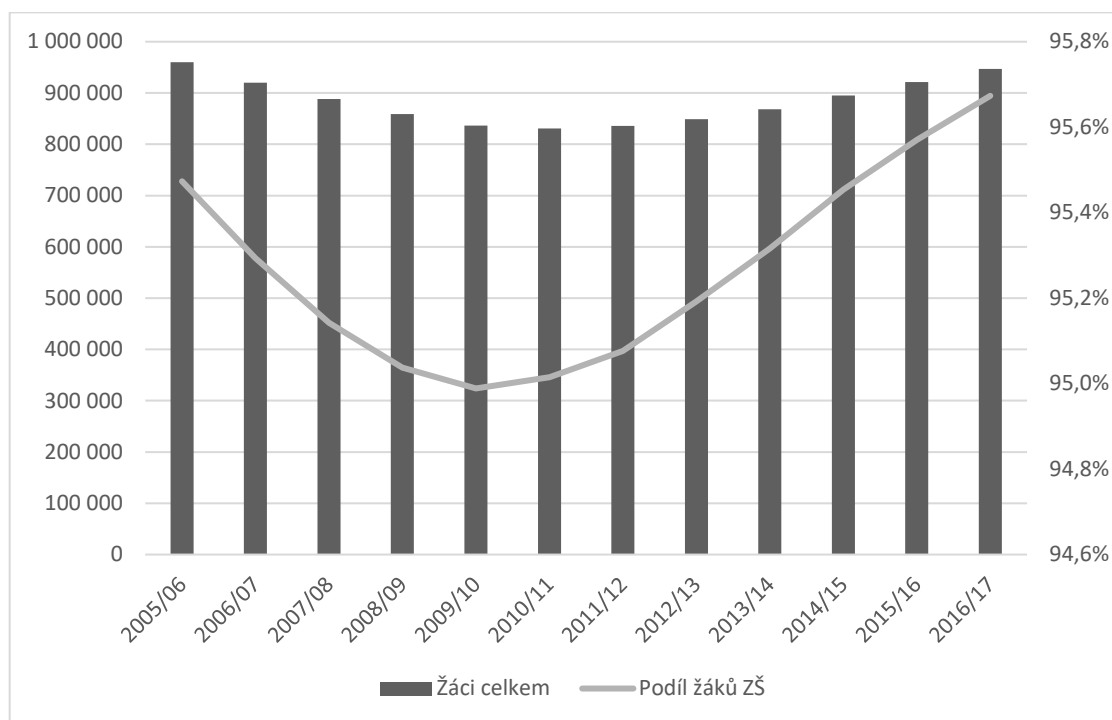
Tabulka 2: Počet dětí na školách poskytujících základní vzdělání

	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
Žáci celkem	960 034	919 800	888 000	858 627	836 372	830 908
Žáci základních škol	916 575	876 513	844 863	816 015	794 459	789 486
1. stupeň	473 269	462 820	458 046	458 198	460 754	465 380
2. stupeň	443 306	413 693	386 817	357 817	333 705	324 106
Žáci SŠ a konz. na úr. 6.–9. roč. ZŠ	43 459	43 287	43 137	42 612	41 913	41 422
	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17
Žáci celkem	835 796	848 755	868 324	894 815	921 054	947 168
Žáci základních škol	794 642	807 950	827 654	854 137	880 251	906 188
1. stupeň	474 327	488 106	505 983	529 604	551 428	568 966
2. stupeň	320 315	319 844	321 671	324 533	328 823	337 222
Žáci SŠ a konz. na úr. 6.–9. roč. ZŠ	41 154	40 805	40 670	40 678	40 803	40 980

Zdroj: Vývojová ročenka školství 2006/07–2016/17, zpracování vlastní

Je tedy zřejmé, a ještě lépe než v tabulce 2 je to vidět v grafu 2, že veškerou tíhu populačních výkyvů musí absorbovat základní školy. Procento žáků, kteří zůstávají na základních školách, se mění přímo úměrně s počtem dětí v základním vzdělávání. A i když jsou procentuální změny nevelké, pokud se odchody koncentrují do menšího množství škol, mohou způsobit problémy. Tento fakt je velmi důležitý pro jejich financování, kterým se bude tato práce zabývat na dalších stranách.

Graf 2: Počet žáků a jejich podíl na ZŠ

Zdroj: Vývojová ročenka školství 2006/07–2016/17, zpracování vlastní

Další zajímavá fakta se ukazují při srovnání prvního a druhého stupně ZŠ. Škol s prvním stupněm je dlouhodobě okolo 4100 a škol se druhým stupněm zhruba 2700 – jak je možné vidět v tabulce 3. Je to do jisté míry i logické: menší obce mají pouze první stupeň. Jakmile ale žáci zestárnou a je potřeba je naučit odbornější látku, musí dojíždět do větších obcí a větších škol, kde si mohou dovolit zaměstnávat specialisty na jednotlivé předměty: angličtináře, češtináře atd. Demografické změny a relativně rychle se měnící počty žáků v jednotlivých ročnících ale způsobují komplikace i v tomto případě. Množství žáků na prvním nebo druhém stupni se mezi jednotlivými lety liší až o 100 000, což v obou případech představuje zhruba čtvrtinu všech žáků.

Tabulka 3: Počet škol a žáků na 1. a 2. stupni ZŠ

	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
Počet škol 1. stupeň	4 435	4 173	4 132	4 108	4 098	4 096
Počet žáků 1. stupeň	473 269	462 820	458 046	458 198	460 754	465 380
Počet škol 2. stupeň	3 052	2 809	2 775	2 760	2 755	2 748
Počet žáků 2. stupeň	443 306	413 693	386 817	357 817	333 705	324 106
	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17
Počet škol 1. stupeň	4 089	4 074	4 074	4 085	4 098	4 125
Počet žáků 1. stupeň	474 327	488 106	505 983	529 604	551 428	568 966
Počet škol 2. stupeň	2 738	2 718	2 705	2 707	2 710	2 719
Počet žáků 2. stupeň	320 315	319 844	321 671	324 533	328 823	337 222

Zdroj: Vývojová ročenka školství 2006/07–2016/17, zpracování vlastní

Jak je patrné z grafu 3, dramaticky to mění počet dětí, které připadají na jednu školu, respektive na jeden stupeň školy. Ačkoliv v roce 2005 připadalo na jeden druhý stupeň více než 140 žáků, v roce 2011 to bylo méně než 120. Opačný vývoj naopak proběhl u prvního stupně, kde byl v roce 2005 počet dětí na stupni školy jen lehce přes 100 a v současné době to je téměř 140. Demografické vlny dokonce způsobily, že počet dětí připadající na jeden druhý stupeň je nižší, než je tomu u prvního stupně a logika popsaná o několik řádků výše je tedy nefunkční. I v těchto číslech lze hledat zdroj změn, které připravilo MŠMT a které budou popsány níže.

Graf 3: Počet žáků na školu, 1. a 2. stupeň

Zdroj: Vývojová ročenka školství 2006/07–2016/17, zpracování vlastní

2.3.3 Střední vzdělávání

Střední vzdělání je upraveno především čtvrtou částí, která, stejně jako tomu bylo v přechozích případech, jako první zmiňuje cíle středního vzdělání: „*Střední vzdělávání rozvíjí vědomosti, dovednosti, schopnosti, postoje a hodnoty získané v základním vzdělávání důležité pro osobní rozvoj jedince. Poskytuje žákům obsahově širší všeobecné vzdělání nebo odborné vzdělání spojené se všeobecným vzděláním a upevňuje jejich hodnotovou orientaci. Střední vzdělávání dále vytváří předpoklady pro plnoprávný osobní a občanský život, samostatné získávání informací a celoživotní učení, pokračování v navazujícím vzdělávání a přípravu pro výkon povolání nebo pracovní činnosti*“ (§ 57 školského zákona).

Střední vzdělání v širším slova smyslu se rozděluje na tři základní typy: Střední vzdělání, střední vzdělání s výučním listem a střední vzdělání s maturitní zkouškou. Střední vzdělání člověk získá úspěšným absolvováním jednoletého nebo dvouletého programu. Výučním listem získá člověk po ukončení vzdělávacího programu v délce dvou nebo tří let nebo vzdělávacího programu zkráceného studia. A maturitní zkoušku získá žák úspěšným ukončením vzdělávacích programů šesti nebo osmiletého gymnázia, vzdělávacího programu v délce čtyř let (ať už gymnázia nebo jiné střední školy) nebo vzdělávacího programu

dvouletého nástavbového studia. To, na jakém typu školy se budou studovat které obory, pak rozhoduje svým nařízením vláda (§ 58 školského zákona).

U sekundárního vzdělávání došlo v posledních letech k poměrně významným změnám, které se týkaly zejména přijímacího řízení a maturit.

Každý žák má možnost podat v prvním kole až dvě přihlášky na střední školu. Garantem přijímacího řízení, na kterého se střední školy mohou obrátit v případě, že o přijímací řízení mají zájem a nechtějí ho samy pořádat nebo chtějí testy jen více diverzifikovat, je Centrum pro zjišťování výsledků vzdělávání. To pořádá jednotné celostátní zkoušky z matematiky a českého jazyka. Zbytek přijímacího řízení je ale na řediteli školy. Ten určuje také počet kol, ve kterých se mohou žáci na jeho školu hlásit.

Ředitel školy má celou řadu variant, jak přijímací řízení nakombinovat, přičemž může použít žádnou i všechny dostupné možnosti. V tomto směru je absolutním suverénem. Mezi jeho možnosti patří (§ 60d školského zákona):

- Hodnocení na vysvědčeních z předchozího vzdělávání
- Výsledky jednotné zkoušky, pokud je součástí přijímacího řízení
- Výsledky školní přijímací zkoušky, je-li stanovena
- Případně dalších skutečností, které osvědčují vhodné schopnosti, vědomosti a zájmy uchazeče.

Závěrečné zkoušky jsou odlišné podle jednotlivých typů škol: „V oborech vzdělání, v nichž se dosahuje středního vzdělání, z praktické zkoušky z odborných předmětů a teoretické zkoušky z odborných předmětů. V oborech vzdělání, v nichž se dosahuje středního vzdělání s výučním listem, z písemné zkoušky a ústní zkoušky a praktické zkoušky z odborného výcviku“ (§ 74 školského zákona).

O něco složitější je situace v případě škol ukončovaných maturitní zkouškou. Ta se skládá v první řadě z povinné části zajišťované Centrem pro zjišťování výsledků vzdělávání. Žáci si v této části mají možnost vybrat k českému jazyku matematiku nebo cizí jazyk a bude tomu tak podle schválené legislativy až do roku 2021, kdy budou muset zkoušku ze všech tří předmětů skládat žáci gymnázií a lyceí. Jejich kolegové z odborných škol (s výjimkou zdravotních škol, uměleckých oborů a oborů sociálních služeb) budou mít tuto povinnost o jeden rok později (iDnes.cz, 2017). Profilová, tzv. školní část maturitní zkoušky se skládá

ze dvou nebo tří povinných zkoušek s tím, že počet těchto zkoušek pro daný obor stanoví rámcový vzdělávací program. Žák ovšem může v rámci profilové části maturitní zkoušky podstoupit i nepovinné zkoušky, a to maximálně dvě. Tyto nepovinné zkoušky si žák volí z nabídky stanovené ředitelem školy (§ 79 školského zákona).

Vzhledem k většímu množství typů škol, které sekundární vzdělávání nabízí, se v této části vzdělávací soustavy naskytuje i celá řada pohledů a zajímavostí. Například tabulka 4 ukazuje hned několik faktů. U základního vzdělávání bylo možné pozorovat zřejmý efekt elitních víceletých gymnázií: Na jejich zaplněnost, respektive na počet žáků, kteří je studují, nemají demografické změny žádný vliv. Ti nejlepší prostě tato místa naplní a zbytek zůstane na základních školách. Podobné rozdělení, i když zdaleka ne v takové míře, lze pozorovat i u středních škol. I přes to, že na střední školy s maturitní zkouškou chodilo v roce 2004 2,5x více žáků než na ostatní typy škol, jejich úbytek byl ve sledovaném období v absolutních hodnotách velmi podobný. V roce 2017 tak bylo na maturitních oborech téměř 3,5x více žáků než na zbylých typech škol.

Ačkoliv ministerstvo školství nenabízí samostatně gymnázia dat, lze očekávat, že předpoklad „dobré školy se naplní vždy“ bude fungovat i zde a argument je proto poměrně jednoznačný: obory s maturitní zkouškou sice jako skupina klesají, ale nižší stupeň víceletých gymnázií zůstává konstantní a lze tedy předpokládat, že tomu bude nejen ve srovnání se základními, ale i ostatními středními školami. Tyto „lepší“ školy tedy zůstávají permanentně naplněné a je možné předpokládat, že se jim tedy vyhnou problémy naplněnosti ročníků při menším počtu dětí nejen u nižšího, ale i vyššího stupně.

Tabulka 4: Počet žáků na středních školách

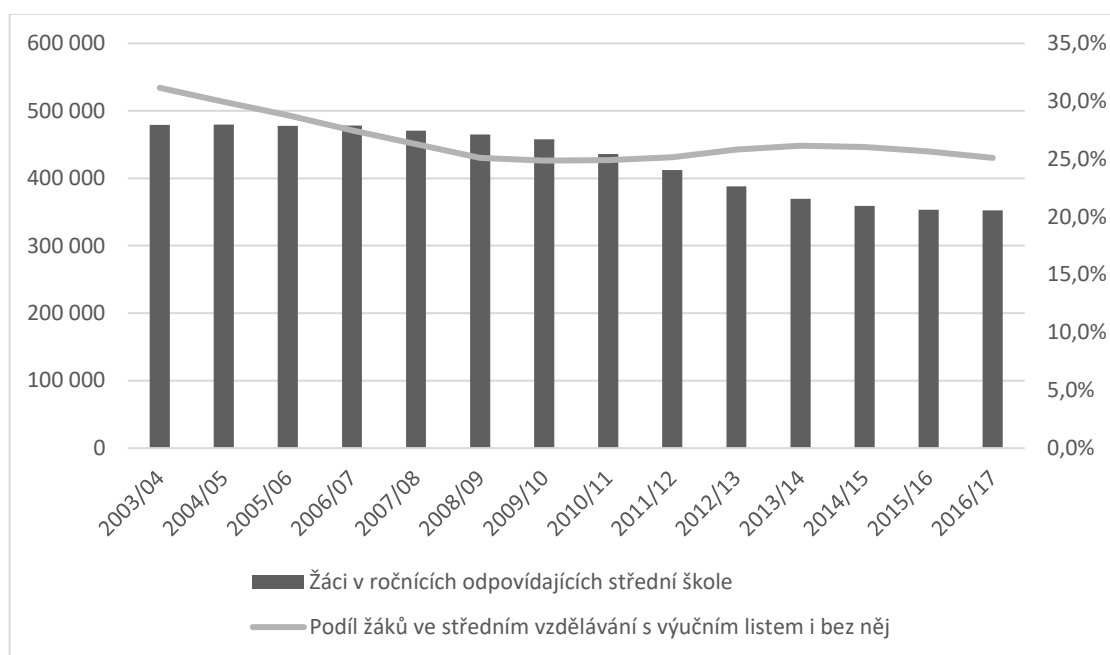
	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Ročníky odpovídajících střední škole	479 209	479 575	477 491	477 994	470 749	464 749	457 908
Obory s maturitní zkouškou	372 100	378 445	383 150	389 556	389 837	390 410	385 714
z toho nižší stupeň víceletých gymnázií	42 190	42 514	43 114	42 965	42 829	42 330	41 639
Střední vzdělání s výučním listem i bez něj	149 299	143 644	137 455	131 403	123 741	116 669	113 833
	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17
Ročníky odpovídajících střední škole	436 172	412 061	388 036	369 282	359 284	353 515	352 198
Obory s maturitní zkouškou	368 678	349 286	328 412	313 130	306 092	303 305	304 824
nižší stupeň víceletých gymnázií	41 152	40 885	40 549	40 419	40 409	40 495	40 980
Střední vzdělání s výučním listem i bez něj	108 646	103 660	100 173	96 571	93 601	90 705	88 354

Zdroj: Vývojová ročenka školství 2006/07–2016/17, zpracování vlastní

(pozn.: Data za denní formu vzdělávání a bez zkráceného a nástavbového studia)

Snižující se podíl žáků z nematuritních oborů je ještě lépe patrný z grafu 4. I přes mírnou korekci ve prospěch škol bez maturity ve školních ročnících okolo roku 2014 je možné pozorovat zřetelný setrvalý pokles. Tento fakt může způsobovat, a podle podnikatelských asociací také způsobuje, v české ekonomice, která je v rámci EU nadprůměrně zaměřená na průmysl, zejména v období hospodářského růstu problémy s nedostatkem potenciálních zaměstnanců (NašePeníze.cz, 2011). Nutno podotknout, že tento problém není jen záležitostí posledních let (iHned.cz, 2001) a nic nenasvědčuje tomu, že by se měl tento trend obrátit.

Graf 4: Podíl žáků z nematuritních oborů na celkovém počtu žáků

Zdroj: Vývojová ročenka školství 2006/07–2016/17, zpracování vlastní

(pozn.: data za denní formu vzdělávání a bez zkráceného a nástavbového studia)

Velmi odlišná oproti mateřským a základním školám je situace ve struktuře zřizovatelů. V první řadě je mnohem větší jejich variabilita. Nejčastějším zakladatelem je kraj, respektive Hlavní město Praha. V tomto případě jde o nejběžnější variantu a krajem je zřízena velká většina veřejných středních škol. Nezanedbatelné množství škol zakládá také přímo MŠMT. Jde zpravidla o školy při výchovných ústavech nebo školy se specifickým žactvem nebo situací. Své školy si zřizují i jiné resorty. Příkladem může být Vojenská střední škola a Vyšší odborná škola Ministerstva obrany v Moravské Třebové, která vychovává potenciální rekruty pro Armádu České republiky či potenciální studenty Univerzity obrany. Posledním možným veřejným zřizovatelem je obec: pokud kraj, odpovědný za střední vzdělávání, nepovažuje střední školu v obci za potřebnou, ale obec na ní přesto trvá, může si ji stejně jako každá jiné právnická osoba sama zřídit s tím, že náklady je její provoz pak neponese kraj, ale obec samotná (Městské gymnázium a střední odborná škola Úpice, 2013).

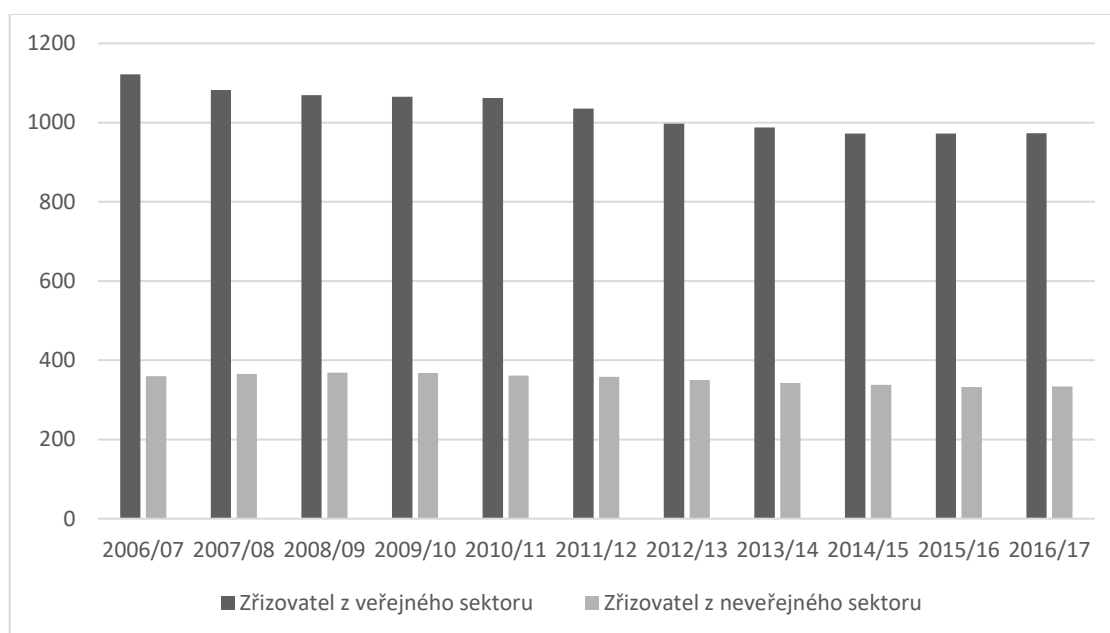
Tabulka 5: Střední školy podle zřizovatele

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12
Celkem	1482	1447	1438	1433	1423	1393
Veřejný sektor	1122	1082	1069	1065	1062	1035
MŠMT	32	32	35	35	35	34
Obec	19	20	20	22	25	24
Jiný resort	5	5	4	4	4	4
Kraj	1066	1025	1010	1004	998	973
Neveřejný sektor	360	365	369	368	361	358
Privátní sektor	324	329	333	332	325	321
Církev	36	36	36	36	36	37
	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	
Celkem	1347	1331	1310	1304	1307	
Veřejný sektor	997	988	972	972	973	
MŠMT	32	32	31	31	30	
Obec	24	25	26	27	27	
Jiný resort	4	4	3	3	4	
Kraj	937	927	912	911	912	
Neveřejný sektor	350	343	338	332	334	
Privátní sektor	313	306	299	293	294	
Církev	37	37	39	39	40	

Zdroj: Vývojová ročenka školství 2006/07–2016/17, zpracování vlastní

Za pozornost stojí také poměr soukromých a církevních škol vůči ústavům veřejným. U mateřských a základních škol byl trend jasně rostoucí, ale ani přesto nedosahovalo jejich zastoupení ani 10 %. Naproti tomu v případě středních škol jsou školy s neveřejným zřizovatelem velmi zásadním hráčem a tvoří okolo 25 % celku. Zcela odlišný je ale u středních soukromých škol, oproti soukromým základním školám, také trend. Čtvrtinové zastoupení existovalo totiž už v roce 2006 a od té doby se nijak nezměnilo. To znamená, že za stávajících okolností je pravděpodobně ono čtvrtinové zastoupení maximální možné a dále stoupat nebude. Klesající počet veřejných i soukromých škol je znázorněn na grafu 5.

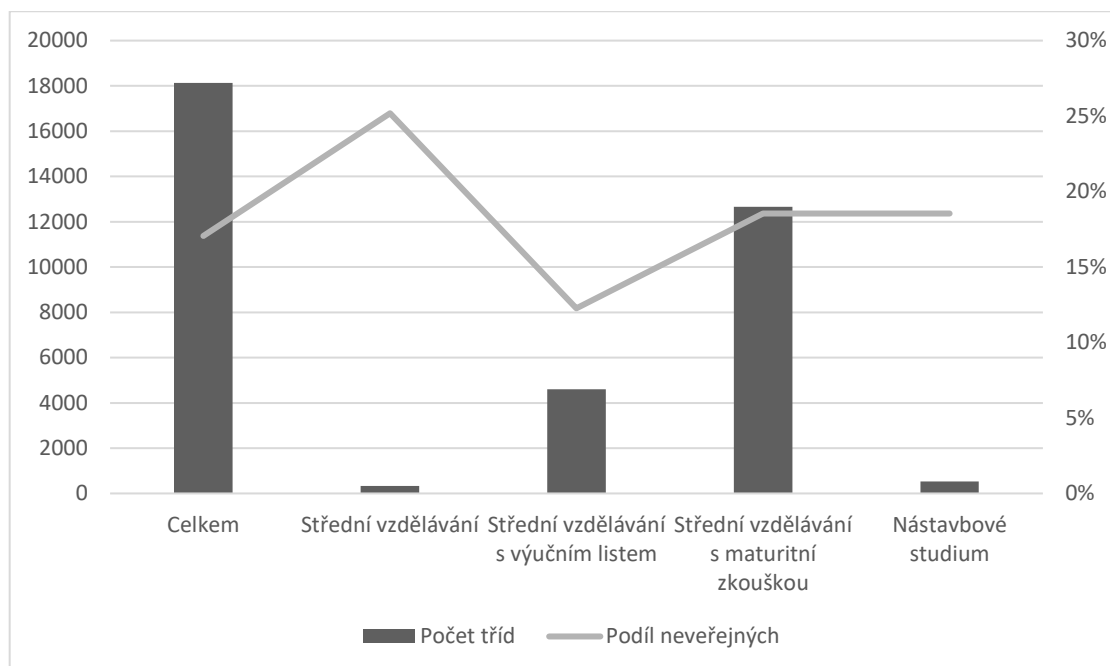
Graf 5: Vývoj počtu středních škol

Zdroj: Vývojová ročenka školství 2006/07–2016/17, zpracování vlastní

Poslední z vybraných statistik středního školství je prezentována v grafu 6. V tomto případě se ovšem nejedná ani o žáky ani o školy, nýbrž o počet tříd. Je naprosto zřejmé, že zcela dominantní jsou třídy ve školách zakončených maturitní zkouškou. Díky jejich zastoupení v celkovém počtu není možné, aby se jejich podíl příliš lišil od podílu soukromých tříd na celku a skutečně tomu tak je. 19% podíl je 2 % pouze nad průměrem. Stejný podíl jako třídy s maturitou má také nadstavbové vzdělání, nižší (pouze 12 % soukromých škol) zastoupení mají třídy v soukromých školách u škol s výučním listem. Suverénně nejsilněji jsou soukromé třídy zastoupeny v kategorii středních škol bez výučního listu, kde jich je 25 %.

Graf 6: Podíl tříd v ve školách s jiným než veřejným zřizovatelem na celkovém počtu tříd ve školním roce 2016/2017

Zdroj: Vývojová ročenka školství 2006/07–2016/17, zpracování vlastní (pozn.: včetně zkráceného studia)

2.3.4 Konzervatoře

Konzervatoř je do jisté míry speciální druh školy, a proto je mu ve školském zákoně věnována zvláštní část, konkrétně pátá. Tyto školy představují jakési spojení střední školy a vyšší odborné školy v jeden celek. Každopádně dle školského zákona vzdělání v konzervatoři „*rozvíjí znalosti, dovednosti a další schopnosti žáka získané v základním a v základním uměleckém vzdělávání, poskytuje všeobecné vzdělání a připravuje žáky pro výkon náročných uměleckých nebo uměleckých a umělecko-pedagogických činností v oborech hudba, tanec, zpěv a hudebně dramatické umění. Vzdělávání v konzervatoři vytváří dále předpoklady pro plnoprávný osobní a občanský život, pokračování ve vzdělávání a pro výkon pracovní činnosti*“ (§ 57 školského zákona).

Konzervatoře nabízí dle školského zákona dva studijní programy. Do osmiletého nastupují absolventi páté třídy základní školy a je zakončen maturitní zkouškou. Do šestiletého programu nastupují žáci po absolvování základního vzdělání a skončit mohou buď

po čtyřech letech po absolvování maturitní zkoušky nebo po šesti letech úspěšným vykonáním tzv. absolutoria, kdy získají titul Diplomovaný specialista.

Počet konzervatoří je dlouhodobě velmi podobný a jinak tomu není ani u struktury zřizovatelů. Již od roku 2010 funguje 12 krajských konzervatoří a jedna v gesci MŠMT zaměřená určená především pro zrakově postižené (Konzervatoř a střední škola Jana Deyla, 2017). Vedle veřejných škol ještě fungují tři konzervatoře se soukromým zřizovatelem a dva ústavy církevní.

2.3.5 Vyšší odborné vzdělávání

Vyšší odborné vzdělání je nejvyšší dosažitelné vzdělání, které se ještě řídí školským zákonem. Jeho cílem je „rozvíjet a prohlubovat znalosti a dovednosti studenta získané ve středním vzdělávání a poskytuje všeobecné a odborné vzdělání a praktickou přípravu pro výkon náročných činností“ (§ 92 školského zákona).

Vyšší odborné školy jsou, stejně jako konzervatoře, součástí terciárního vzdělání, nicméně se neřadí mezi vysoké školy a jimi poskytovaný titul Diplomovaný specialista (DiS.) není akademickým titulem. Ústavy vyššího odborného vzdělání nabízejí zpravidla tříleté programy (u zdravotních oborů se může jednat i o programy trvající 3,5 roku), které často nemají přirozený substitut na vysokých školách a které tak plní ve vzdělávacím systému nezaměnitelnou roli. Příkladem může být studijní program Asistent zubního technika v Hradci Králové.

U vyšších odborných škol panuje ještě vyšší zastoupení soukromých zřizovatelů, než tomu bylo u škol středních. Církevních a soukromých škol bylo ve školním roce 2016/17 53, což je skoro třetina z celkových 168 škol. Z tabulky 6 vyplývá, že žádná škola nebyla zřízena přímo MŠMT a také to, že doba vyššího počtu škol zřizovaných jinými ministerstvy již minula.

Tabulka 6: Vyšší odborné školy dle zřizovatele

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12
Celkem	174	177	184	184	182	180
Veřejný	114	118	123	124	120	119
MŠMT	0	0	0	0	0	0
Jiný resort	1	4	7	7	7	7
Kraj	113	114	116	117	113	112
Privátní sektor	48	47	49	48	50	49
Církev	12	12	12	12	12	12
	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	
Celkem	178	174	174	171	168	
Veřejný	119	116	116	115	115	
MŠMT	0	0	0	0	0	
Jiný resort	7	5	5	5	4	
Kraj	112	111	111	110	111	
Privátní sektor	47	46	46	44	42	
Církev	12	12	12	12	11	

Zdroj: Vývojová ročenka školství 2006/07–2016/17, zpracování vlastní

Tabulka 7 pak poskytuje přehled o celkovém počtu žáků, který vyšší odborné školy obsluhují. Zajímavý je trend snižujícího se počtu žáků soukromých škol, a to i v dobách, kdy celkový počet žáků tohoto typu vzdělání zůstával stejný: To může indikovat buď nižší kvalitu privátních škol nebo nižší zájem o jejich specializace. Už od počátku sledovaného období totiž na jedno soukromé zařízení připadalo méně žáků než na jednu veřejnou školu.

Tabulka 7: Počet žáků vyššího odborného vzdělávání dle zřizovatele

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12
Celkem	27 650	28 774	28 027	28 749	29 800	29 335
Veřejný	17 748	18 583	18 267	19 560	20 674	20 660
MŠMT	0	0	0	0	0	0
Jiný resort	74	289	541	714	745	763
Kraj	17 674	18 294	17 726	18 846	19 929	19 897
Privátní sektor	8 187	8 508	8 156	7 636	7 453	7 055
Církev	1 715	1 683	1 604	1 553	1 673	1 620
	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	
Celkem	28 980	28 332	26 964	24 786	22 002	
Veřejný	20 878	20 796	19 707	18 062	15 880	
MŠMT	0	0	0	0	0	
Jiný resort	703	615	517	522	488	
Kraj	20 175	20 181	19 190	17 540	15 392	
Privátní sektor	6 491	5 956	5 640	5 191	4 671	
Církev	1 611	1 580	1 617	1 533	1 451	

Zdroj: Vývojová ročenka školství 2006/07–2016/17, zpracování vlastní

2.3.6 Vysoké školství

Poslední a nejvyšším stupněm českého vzdělávacího systému je vysoké školství. Na rozdíl od předcházejících typů není postihováno školským zákonem, ale zákonem č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách) (dále jen „vysokoškolský zákon“). „*Vysoké školy jako nejvyšší článek vzdělávací soustavy jsou vrcholnými centry vzdělanosti, nezávislého poznání a tvůrčí činnosti a mají klíčovou úlohu ve vědeckém, kulturním, sociálním a ekonomickém rozvoji společnosti tím, že:*

- *Uchovávají a rozhojňují dosažené poznání a podle svého typu a zaměření pěstují činnost vědeckou, výzkumnou, vývojovou a inovační, uměleckou nebo další tvůrčí činnost.*

- *Umožňují v souladu s demokratickými principy přístup k vysokoškolskému vzdělání, získání odpovídající profesní kvalifikace a přípravu pro výzkumnou práci a další náročné odborné činnosti.*
- *Poskytují další formy vzdělávání a umožňují získávat, rozšiřovat, prohlubovat nebo obnovovat znalosti z různých oblastí poznání a kultury a podílejí se tak na celoživotním vzdělávání.*
- *Hrají aktivní roli ve veřejné diskusi o společenských a etických otázkách, při pěstování kulturní rozmanitosti a vzájemného porozumění, při utváření občanské společnosti a přípravě mladých lidí pro život v ní.*
- *Přispívají k rozvoji na národní a regionální úrovni a spolupracují s různými stupni státní správy a samosprávy, s podnikovou a kulturní sférou.*
- *Rozvíjejí mezinárodní, a zvláště evropskou spolupráci jako podstatný rozměr svých činností, podporují společné projekty s obdobnými institucemi v zahraničí, vzájemné uznávání studia a diplomů, výměnu akademických pracovníků a studentů“ (§ 1 vysokoškolského zákona).*

Podle § 2 vysokoškolského zákona uskutečňují vysoké školy akreditované programy a programy celoživotního vzdělávání, přičemž se dále dělí na dva základní typy. Vysoké školy univerzitní typu jsou oprávněny poskytovat nejen bakalářské a magisterské, ale také doktorské programy a na ně navazující vědeckou a výzkumnou, vývojovou a inovační, uměleckou nebo další tvůrčí činnost. Mají také, na rozdíl od „obyčejných“ vysokých škol právo používat v názvu slovo „univerzita“. V neposlední řadě se univerzity dále dělí na fakulty. Nic z výše uvedeného vysoká škola neuniverzitního typu nesmí. O tom, jestli bude vysoká škola univerzitou nebo ne, rozhoduje Národního akreditační úřad pro vysoké školství (dále jen „Akreditační úřad“). Jeho rozhodnutí musí být v souladu se statusem vysoké školy.

U vysokých škol je velký důraz kladen na jejich nezávislost, samostatnost v rozhodování a akademické svobody. I proto je vysokoškolský zákon § 2 ustanovuje jako samostatné právnické osoby. Největší nezávislost mají vysoké školy veřejné, které mohou být založeny, ale i sloučeny, děleny nebo rušeny, pouze zákonem a ten je tak do jisté míry chrání. Veřejné vysoké školy jsou financovány pomocí dotací ze státního rozpočtu. Jejich samosprávu vykonává osoba v jejich čele, rektor, kterého volí akademický senát složený ze zástupců studentů a pedagogů. Akademický senát krom volby vedení školy schvaluje také její rozpočet a je tak klíčovým orgánem vysoké školy. Autoritu veřejných vysokých škol také

posiluje fakt, že všechny kromě Vysoké školy technické a ekonomické v Českých Budějovicích a Vysoké školy polytechnické Jihlava jsou vysoké školy univerzitní.

Dalším typem vysokých škol jsou vysoké školy státní: Konkrétně se jedná o Univerzitu obrany v Brně a Policejní akademii České republiky v Praze. Tyto vysoké školy jsou součástí organizační složky státu příslušného ministra a jsou financovány z jeho rozpočtu. Vzhledem ke specifikům těchto vysokých škol jsou v těchto případech omezeny některá práva a redukována je i jejich samospráva. V obou případech se jedná o školy univerzitního typu (Část šestnáctá vysokoškolského zákona).

Další součástí terciárního vzdělávání jsou vysoké školy soukromé. Formální požadavky na založení vysoké školy nejsou velké. „*Právnícká osoba, která má sídlo, svou ústřední správu nebo hlavní místo své podnikatelské činnosti na území některého členského státu Evropské unie, nebo která byla zřízena nebo založena podle práva některého členského státu Evropské unie, je oprávněna působit jako soukromá vysoká škola, pokud jí ministerstvo udělilo státní souhlas*“ (§ 39 vysokoškolského zákona).

Soukromé vysoké školy tvoří se staly součástí terciárního vzdělání v roce 1998, kdy byl zrušen monopol státu v této části vzdělávacího systému (Zápalová, 2017, s. 8). Jakkoliv tvoří důležitý doplněk vzdělávací soustavy, jsou v České republice považovány za méně kvalitní než vysoké školy veřejné, a to i toho důvodu, že přijmou téměř každého nebo každého, kdo se na ně přihlásí (Zápalová, 2017, s. 37). Mezi soukromými vysokými školami jsou rovněž dvě univerzity: Metropolitní univerzita Praha a Univerzita Jana Amose Komenského Praha.

Mezi novinky v oblasti vysokého školství patří jednoznačně zákon č. 137/2016 Sb., kterým se mění vysokoškolský zákon a který přináší celou řadu novinek, z nichž některé jsou již využity v textu výše. Novela přináší okolo 300 úprav, z nichž mnohé odstraňují drobné nedostatky, které byly zjištěny v průběhu platnosti dosavadní normy. „*Důvodová zpráva obecně hovoří o promítnutí společenských změn, jež za více než patnáctiletou účinnost zákona proběhly, a tedy o uzpůsobení znění zákona aktuálním potřebám regulace vysokoškolské vzdělávací a tvůrčí činnosti*“ (Právní prostor, 2016). Některé změny ovšem nejsou pouze kosmetického rázu. Mezi významné změny patří bezpochyby konec akreditační komise, která byla nahrazena výše zmiňovaným Akreditačním úřadem, který zajišťuje zcela nový systém akreditací. „*Vnitřní hodnocení kvality bude provádět samotná vysoká škola v rámci své samosprávné působnosti. Vnější hodnocení kvality bude mít na*

starost Akreditační úřad a jeho hodnotící komise. Zákon mění dosavadní pravidla akreditace studijních programů (které se již nebudou členit na studijní obory) a zavádí možnost institucionální akreditace (udělované zpravidla na dobu 10 let)“ (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2016a).

Tabulka 8: Počet studentů dle typu vysoké školy a typu druhu studia

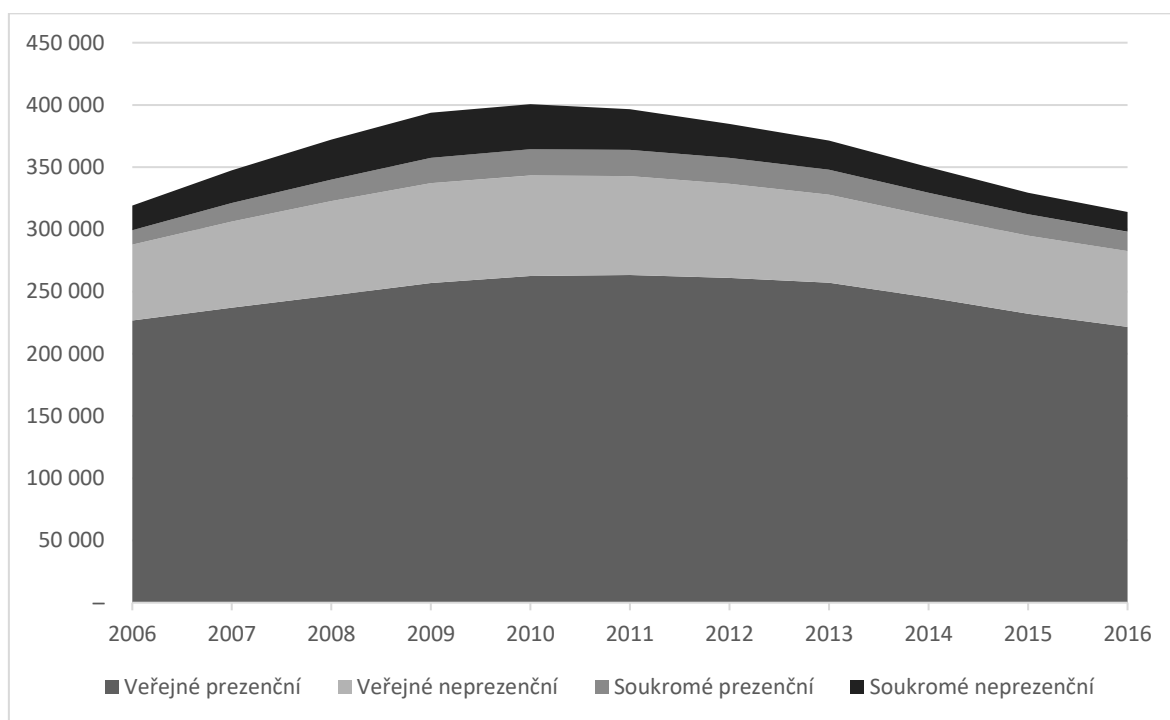
	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Veřejné prezenční	226 695	237 185	246 931	256 905	262 543	263 338
Veřejné neprezenční	61 019	68 983	75 717	80 176	80 694	79 434
Soukromé prezenční	11 590	14 905	17 202	20 376	21 215	21 049
Soukromé neprezenční	19 827	26 439	32 380	36 208	36 151	32 642
	2012	2013	2014	2015	2016	
Veřejné prezenční	261 033	257 222	245 188	232 293	221 607	
Veřejné neprezenční	75 468	70 676	65 642	62 533	60 956	
Soukromé prezenční	20 872	20 087	18 682	17 341	15 570	
Soukromé neprezenční	27 354	23 301	20 566	17 283	15 965	

Zdroj: Vývojová ročenka školství 2006/07–2016/17, zpracování vlastní

Data poskytovaná Vývojovou ročenkou školství z dílny MŠMT nám díky struktuře vybraných let poskytují velmi zajímavý náhled na problematiku vysokého školství. Mezi lety 2006 a 2016 totiž počet studentů nedřívě rostl a poté v podobném tempu podobně dlouhou dobu klesal, takže je zřejmé, že změny produkované v první nebo v druhé části cyklu nejsou dané vývoj, ale pouze měnícím se počtem studentů. Tabulka 8 a graf 7 nám ukazují, že poměr mezi prezenčními a neprezenčními studenty veřejných školách je téměř konstantní. S rostoucím množstvím všech vysokoškolských studentů se obě skupiny stejnou měrou zvětšovaly a od roku 2010, když začal počet vysokoškoláků klesat, se zase ve shodě smršťovaly. Neekvivalentní nárůst či pokles lze naopak zaznamenat mezi skupinami studentů veřejných a soukromých vysokých škol. Mezi lety 2006 a 2010 stoupl počet studentů veřejných škol o 19 %, ale množství jejich kolegů z privátních institucí o celých 83 %. Podobný rozdíl pak byl při poklesu mezi lety 2010 a 2016. Ten činil u veřejných škol 18 %, naproti tomu u soukromníků tomu bylo o 45 %. Zastoupení obou skupin studentů se tak vrátila na úroveň roku 2006 (rozdíly v počtech procent jsou dány velikostí základny, ze které je změna počítána. A za se logicky mezi lety 2006 a 2010 zvětšila.).

Částečná proměna struktury studentstva, v kontextu celého vysokého školství pak jen hodnotách okolo jednoho procenta, proběhla v rámci soukromých vysokých škol. Ještě v roce 2006 byl počet prezenčních studentů oproti zbytku (tj. studentům kombinované a distanční formy) poloviční a tento poměr vydržel i při kulminaci v letech 2010 a 2011, ale při následujícím poklesu se počet prezenčních studentů snižoval pomaleji a tento trend vyústil ve vyrovnání počtů prezenčních a ostatních studentů soukromých vysokých škol.

Graf 7: Počet studentů dle typu vysoké školy a typu druhu stu

Zdroj: Vývojová ročenka školství 2006/07–2016/17, zpracování vlastní

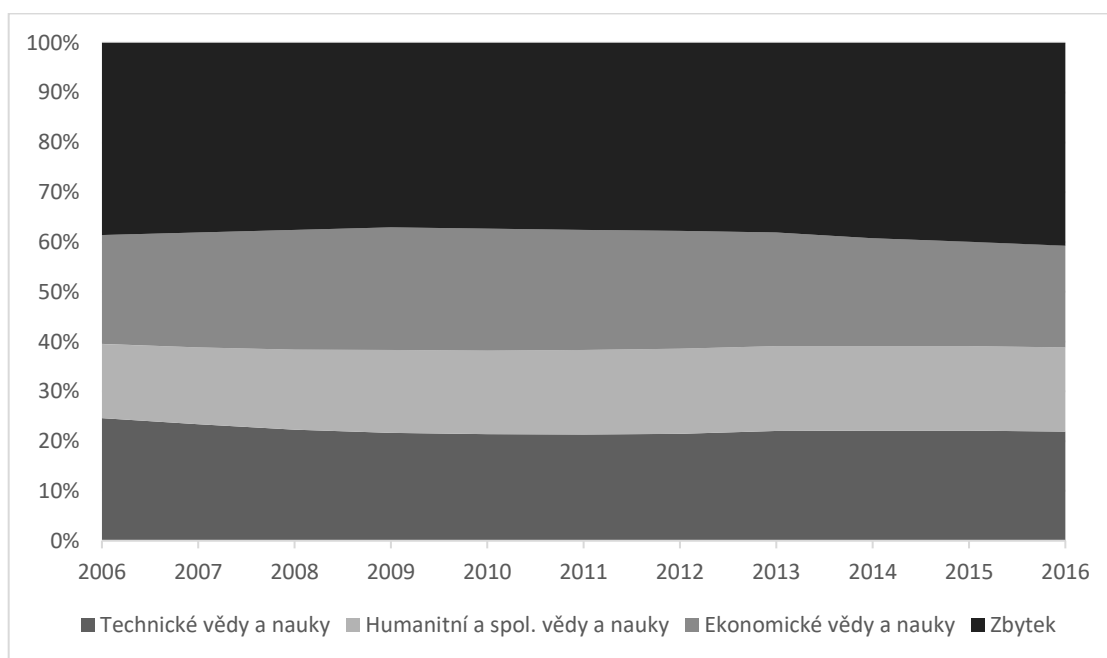
Jak bylo zmíněno výše, veřejné vysoké školy a univerzity jsou zřizovány zákonem a jejich vedení je demokratické a sdílené, proto poněkud těžkopádné. Z těchto důvodů je logické, že veřejné instituce jako celek reagují na měnící se počty studentů poněkud pomaleji – pokud vůbec. A když už tento sektor reaguje, činí tak prostřednictvím zvýšeného počtu studentů v rámci jedné školy. Počet škol zůstává konstantní, jak je vidět z tabulky 9. U soukromých škol je tomu přesně naopak. Tak rychle, jako se objevovaly s novými studenty, tak podobně svižně jejich počet klesl. Je pravdou, že polovina z úbytku zmizela až v posledním roce, školy se pravděpodobně držely nejdéle jak mohly, ale podobně tomu bylo u růstu v roce 2006. Tenkrát zřejmě mohly počítat s růstem na několik příštích let, a tak se rozhodly využít období hojnosti celé.

Tabulka 9: Počet vysokých škol

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Veřejné vysoké školy	25	26	26	26	26	26
Soukromé vysoké školy	38	42	45	45	44	45
Vysoké školy vojenské a policejní	2	2	2	2	2	2
	2012	2013	2014	2015	2016	
Veřejné vysoké školy	26	26	26	26	26	
Soukromé vysoké školy	44	43	43	41	37	
Vysoké školy vojenské a policejní	2	2	2	2	2	

Zdroj: Vývojová ročenka školství 2006/07–2016/17, zpracování vlastní

Poslední graf v této kapitole, graf 8, znázorňuje rozdělení studentů mezi jednotlivé obory studia. Tři obory s největším počtem studentů mají svoji vlastní kategorii, ostatní jsou pak sloučeny do položky Zbytek. Z grafu i z tabulky 10 je zřejmé, že humanitní vědy vykazují poměrně velkou stabilitu. U technických oborů pak šlo k poklesu, který byl později korigován a data z roku 2016 jsou jen o tři procenta nižší než ty z roku 2006.

Graf 8: Rozdělení studentů dle oboru studia

Zdroj: Vývojová ročenka školství 2006/07–2016/17, zpracování vlastní

Nejdynamičtější vývoj pak prodělávají ekonomické vědy. To podle dalších dat z Vývojové ročenky školství 2006/07–2016/17 souvisí s dalším dělením studentstva: Jsou to právě studenti ekonomických oborů, kteří chodí na soukromé školy a/nebo využívají jiných druh studia než studium prezenční. Z 22 % v roce 2006 stoupl počet studentů ekonomie a příbuzných studijních programů na 25 % v roce 2010, ovšem poté znovu klesl, a to hned na 20 % v roce 2016.

Tabulka 10: Rozdělení studentů dle oboru studia

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Technické vědy a nauky	25 %	23 %	22 %	22 %	21 %	21 %
Humanitní a spol. vědy a nauky	15 %	15 %	16 %	17 %	17 %	17 %
Ekonomické vědy a nauky	22 %	23 %	24 %	25 %	25 %	24 %
Zbytek	39 %	38 %	38 %	37 %	37 %	38 %
	2012	2013	2014	2015	2016	
Technické vědy a nauky	22 %	22 %	22 %	22 %	22 %	
Humanitní a spol. vědy a nauky	17 %	17 %	17 %	17 %	17 %	
Ekonomické vědy a nauky	24 %	23 %	22 %	21 %	20 %	
Zbytek	38 %	38 %	39 %	40 %	41 %	

Zdroj: Vývojová ročenka školství 2006/07–2016/17, zpracování vlastní

3 Financování českého školství

Školství je ve většině zemí prioritou státu anebo je jako priorita alespoň deklarováno. Z tohoto důvodu je vzdělávání zařazeno mezi služby či statky nabízené a financované státem. Díky tomuto systému je tak vzdělání přístupné všem lidem bez ohledu na jejich sociální situaci. Rozšíření vzdělanosti totiž patří mezi výsostné zájmy státu: Růst kvalifikované pracovní síly totiž přispívá k rozvoji ekonomiky (Ochrana a kol., 2010).

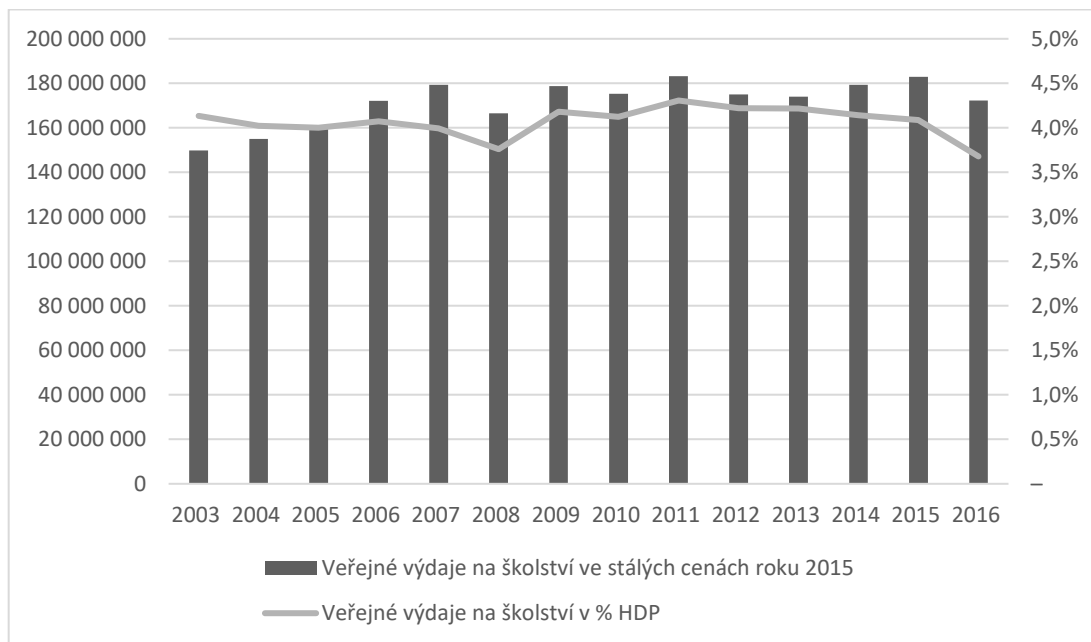
Stejně tak je tomu v České republice. Školství je téměř zcela financováno z veřejných rozpočtů (primárně pak z rozpočtu MŠMT, sekundárně z rozpočtů krajů a obcí). Velikost všech nákladů na školství je pak neefektivnější měřit, zejména díky změnám a odlišnostem ve finančních tocích v průběhu času, jako procento z hrubého domácího produktu (Peková a kol., 2012).

Co se týká MŠMT, to zabezpečuje financování jednotlivých částí školského systému. Největší část financí putuje do oblasti regionálního školství. V tomto úseku jsou poskytovány peněžní prostředky „na tzv. *přímé náklady na vzdělávání pro školy a školská zařízení zřizované obcemi a svazky obcí a kraji, neinvestiční dotace soukromému a církevnímu školství a plně je zabezpečeno financování přímo řízených organizací. Druhou nejvýznamnější položkou rozpočtu kapitoly 333 jsou výdaje na dotace pro vysoké školství. MŠMT je dále poskytovatelem účelových a institucionálních prostředků na výzkum a vývoj. MŠMT též finančně podporuje činnost v oblasti mládeže, tělovýchovy a sportovní reprezentace*“ (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2017a).

Aby byly veřejné výdaje na školství, a stejně tak hrubý domácí produkt, v čase navzájem porovnatelné, byly stejně jako v některých následujících grafech použity stálé ceny roku 2015. Je zřejmé, že od roku 2003, kdy začínají časové řady poskytované MŠMT a počítané na základě shodné metodologie, do roku 2007 veřejné výdaje na školství zřetelně rostly. Další rok, tedy kalendářní rok 2008, pak tyto výdaje zůstaly na velmi podobné úrovni, ale z důvodu vysokého růstu spotřebitelských cen okolo 5 % se relativní hodnota takto vynaložených prostředků snížila. Po tomto skoku směrem dolů se výdaje srovnaly a bez velkých výkyvů oscilují mezi 170 a 185 miliardami korun českých v cenách roku 2015. I přes částečné poklesy HDP v některých letech zaznamenala tomto období ekonomika České republiky zvětšení hrubého domácího produktu, a tak se poměr výdajů na školství

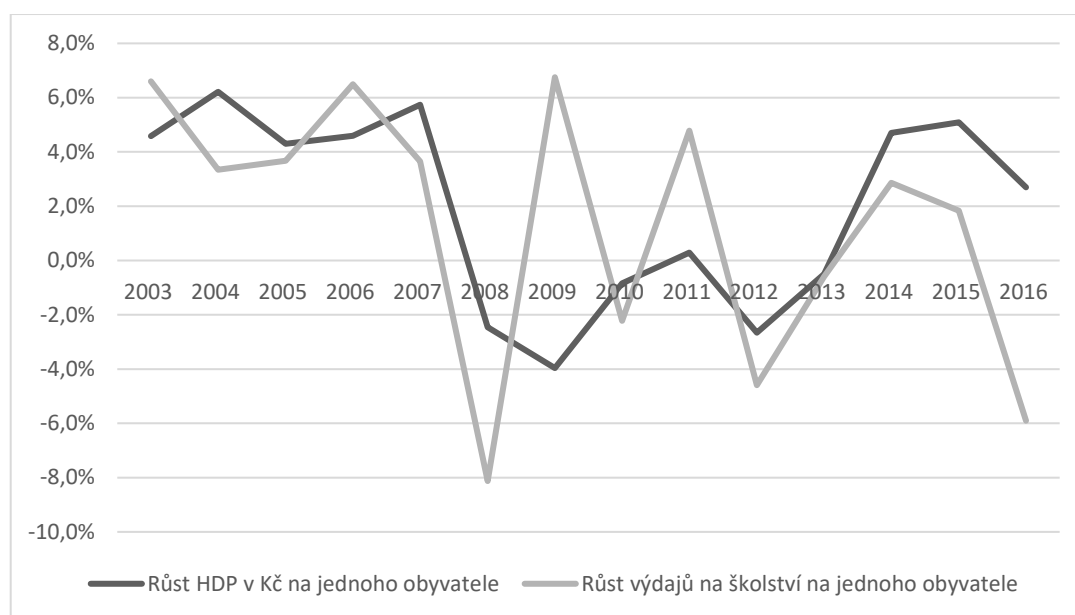
pomalu ale jistě snižuje a to na 3,7 % v roce 2016. Vrcholem v tomto ukazateli byl rok 2011, kdy se veřejné výdaje na školství vyšplhali až na 4,3 % HDP.

Graf 9: Veřejné výdaje na školství ve stálých cenách roku 2015, v tis. Kč

Zdroj: Ministerstvo školství, 2017a, zpracování vlastní

V grafu 10 je porovnávána meziroční změna HDP vůči změně výdajů na školství, opět ve stálých cenách roku 2015 a oboje v procentuálním vyjádření. Je patrné, že do příchodu recese v roce 2008 (v běžných cenách přišel pokles až o rok později, ovšem ve stálých už tento rok) rostly obě hodnoty velmi podobným tempem. Jak bylo vysvětleno u grafu 9, díky vysoké inflaci a neměnnosti výdajů se meziročně výdaje na školství nejvíce propadly hned v roce 2008. Když ovšem dolehl ekonomický propad nejvíce, tedy o rok později, školství se už vrátilo k růstu. O rok později sice zůstalo na nule či mírně kleslo, ale v roce 2011 výdaje na vzdělávání opět rostly. Od té doby víceméně kopírují změny v růstu HDP. Až v roce 2016 opět přišel větší pokles, který tentokrát není možné přičíst poklesu ekonomiky.

Graf 10: Růst výdajů na školství

Zdroj: Ministerstvo školství, 2017a, zpracování vlastní

Tabulka 11: Výdaje na školství na obyvatele ve stálých cenách roku 2015

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
HDP v Kč na jednoho obyvatele	355 213	377 289	393 504	411 572	435 174	424 467	407 645
Výdaje na školství na jednoho obyvatele	14 691	15 182	15 740	16 762	17 375	15 963	17 041
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
HDP v Kč na jednoho obyvatele	404 216	405 368	394 603	392 648	411 103	432 006	443 657
Výdaje na školství na jednoho obyvatele	16 661	17 458	16 656	16 557	17 031	17 343	16 320

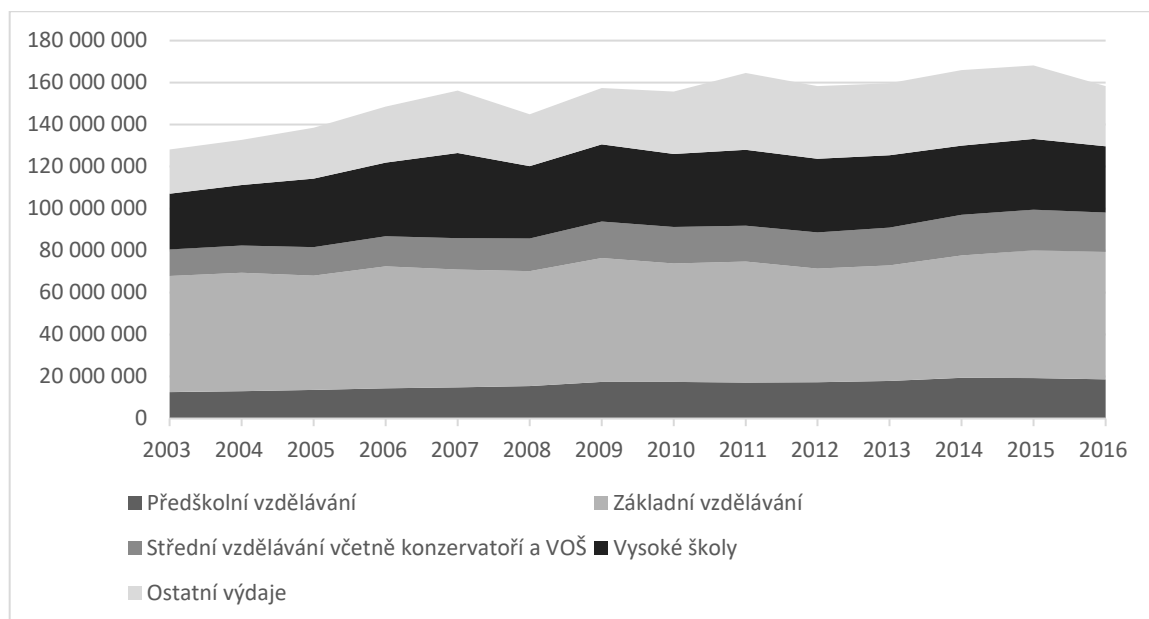
Zdroj: Ministerstvo školství, 2017a, zpracování vlastní

Pomocí předchozích grafů a tabulek jsme si mohli udělat obrázek o tom, jak si stojí výdaje na školství v kontextu celé ekonomiky, jak rostou a jakou část výdajů české společnosti asi představují. Nyní je čas podívat se na tyto výdaje o něco podrobněji a konkrétně na jejich složení či jejich strukturu. Jako první bude zobrazeno rozdělení výdajů podle toho, do jaké části školství tyto peníze směřují. Graf 11 zobrazuje stejné období jako grafy předchozí a opět ve stálých cenách roku 2015. Z důvodu přehlednosti grafu byl počet kategorií redukován a výdajově menší části školství byly přesunuty mezi ostatní výdaje, nicméně jsou k nalezení v tabulce 12.

Co se týče předškolního vzdělávání, zde je trend poměrně logický: Počet dětí v mateřských školách se v průběhu času zvyšuje, proto se zvyšují i absolutní náklady na tento segment a zrovna tak roste jeho relativní podíl na všech nákladech, a to sice z 10 % na 12 %. O něco složitější je situace základního školství. Peněžní prostředky pro něj dislokované se sice v průběhu let snižovaly (nebo spíše oscilovaly kolem podobné cifry), nicméně zdaleka ne takovou rychlostí jako se snižoval počet žáků. Stejně tak se ovšem později ekvivalentně nezvýšily prostředky, když počet žáků rostl. V poslední letech se tento segment školství sice dostal přes 60 miliard, nicméně i tak poklesnul v průběhu sledovaného období z 43 % na 38 % (minimum bylo v roce 2012 34 %). Tato část školství tedy tvoří zdaleka největší část veřejných výdajů na vzdělávání a v roce 2016 stála dvakrát tolik než druhé nejnákladnější vysoké školství. Naprosto specifickou pozici má v českém systému střední školství. Ačkoliv počet žáků na tomto typu škol dlouhodobě klesá, výdaje na ně téměř nikdy neklesají, a naopak většinou stoupají. Mezi lety 2003 lety 2016 došlo k dramatickému, výše popsanému poklesu žáků středních škol, nicméně jejich náklady stouply o 50 % ve stálých cenách a podíl na celém školství se zvedl z 10 % na 12 %.

Vysoké školství, velmi podobně jako školy mateřské, kopírují demografický vývoj. V době největšího počtu studentů pojmul až 26 % všech veřejných výdajů na školství, v posledních letech ale začaly peníze, stejně jako studenti, z tohoto segmentu mizet. Tento trend byl a stále je vystavován veřejné kritice zejména ze strany rektorské konference, nicméně stále dochází u úbytku prostředků nejen v relativních, pokles zpět na 21 %, ale také v absolutních hodnotách (Týden.cz, 2017). Největší nárůst je pak možné nalézt v položce Ostatní výdaje, a to konkrétně v oblastech, které se pod touto položkou skrývají v tabulce 12, která je podrobnější než graf 11. MŠMT neposkytuje další rozklad, nicméně podle metodologie MŠMT se jedná o „výdaje na peněžní a statistické služby, domy dětí a mládeže, zařízení výchovného poradenství, tělovýchovu a sport, kulturu, zdravotnictví, ochranu životního prostředí a ekologii apod.“ (MŠMT, 2017). Ostatní položky, které byly zařazeny mezi „Ostatní výdaje“ pro účely grafu 11, se svým růstem nijak nevymykají a tvoří tedy spíše stabilizující částí tohoto segmentu.

Graf 11: Struktura veřejných výdajů na školství ve stálých cenách roku 2015, v tis. Kč

Zdroj: Ministerstvo školství, 2017a, zpracování vlastní

(pozn.: výdaje na vysoké škole jsou včetně výdajů na koleje a menzy vysokých škol a výzkum a vývoj na VŠ.

Ostatní zahrnují výdaje na peněžní a statistické služby, domy dětí a mládeže, zařízení výchovného poradenství, tělovýchovu a sport, kulturu, zdravotnictví, ochranu životního prostředí a ekologii apod. Dále pak výdaje na státní správu, ubytovací zařízení, stravování žáků MŠ, ZŠ a SŠ a základní umělecké školy)

Tabulka 12: Struktura veřejných výdajů na školství ve stálých cenách roku 2015, v tis. Kč

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Předškolní vzdělávání	12 631 792	12 959 767	13 639 493	14 427 679	14 862 577	15 539 675	17 430 094
Základní vzdělávání	55 261 907	56 512 168	54 357 602	58 010 724	56 115 362	54 622 941	59 001 135
Základní umělecké školy	3 208 142	3 506 423	3 754 906	3 790 472	3 928 878	3 907 773	4 147 861
Střední vzdělávání včetně konzervatoří a VOŠ	12 631 792	12 959 767	13 639 493	14 427 679	14 862 577	15 539 675	17 430 094
Stravování žáků MŠ, ZŠ a SŠ	2 670 393	2 604 719	4 226 999	4 107 636	4 040 483	3 986 888	4 164 658
Ubytovací zařízení	4 238 349	4 822 040	5 012 560	5 062 735	4 776 775	4 586 385	4 985 764
Vysoké školy	26 528 199	28 772 609	32 685 360	34 950 808	40 567 290	34 447 865	36 761 514
Státní správa	831 203	886 902	818 386	854 461	945 516	910 755	818 313
Ostatní výdaje	10 179 649	9 663 261	10 311 092	12 938 365	16 137 961	11 337 644	12 665 752

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Předškolní vzdělávání	17 508 962	17 172 328	17 296 769	17 972 110	19 375 826	19 325 227	18 680 813
Základní vzdělávání	56 279 918	57 535 279	54 119 888	54 947 000	58 355 069	60 849 169	60 675 216
Základní umělecké školy	4 144 249	4 023 147	4 046 811	4 037 342	4 145 509	4 273 547	4 515 759
Střední vzdělávání včetně konzervatoří a VOŠ	17 508 962	17 172 328	17 296 769	17 972 110	19 375 826	19 325 227	18 680 813
Stravování žáků MŠ, ZŠ a SŠ	3 977 517	3 455 213	3 146 119	3 144 280	3 220 563	3 307 233	3 449 864
Ubytovací zařízení	4 651 346	4 416 208	3 211 834	3 885 846	3 772 579	3 750 449	3 963 751
Vysoké školy	34 740 731	36 102 278	34 993 504	34 470 665	32 860 021	33 650 832	31 649 615
Státní správa	819 777	857 476	801 238	731 049	760 548	778 853	752 154
Ostatní výdaje	16 026 493	23 860 379	23 375 427	22 490 344	24 104 104	22 911 617	16 026 878

Zdroj: Ministerstvo školství, 2017a, zpracování vlastní

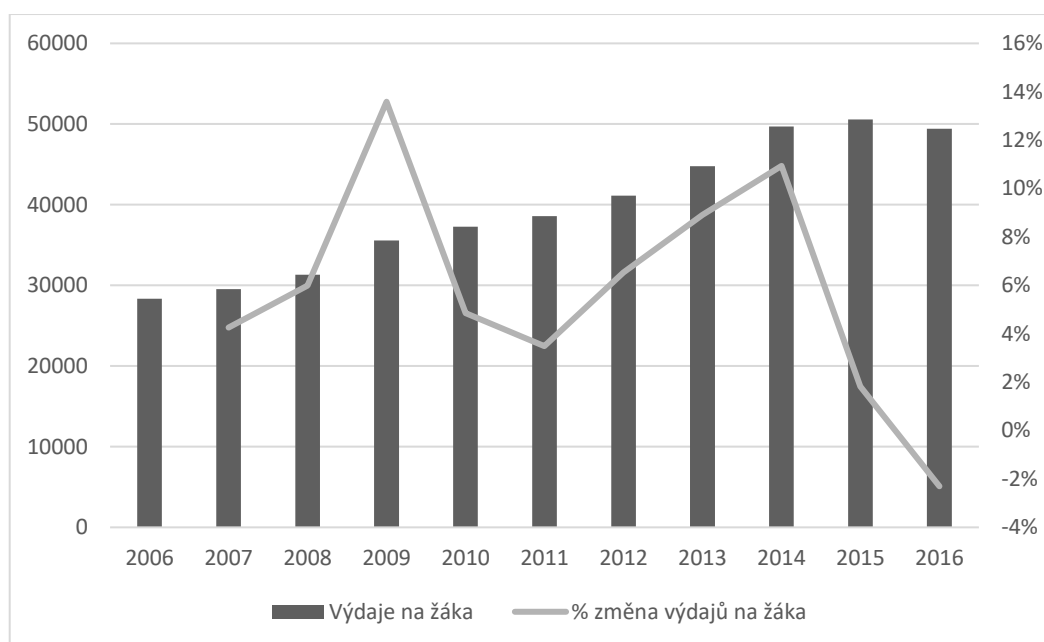
(pozn.: výdaje na vysoké škole jsou včetně výdajů na koleje a menzy vysokých škol a výzkum a vývoj na VŠ.

Ostatní zahrnují výdaje na peněžní a statistické služby, domy dětí a mládeže, zařízení výchovného poradenství, tělovýchovu a sport, kulturu, zdravotnictví, ochranu životního prostředí a ekologii apod.)

Pomocí dat MŠMT o počtu žáků a informací zobrazených v tabulce 11 je také možné spočítat veřejné výdaje na žáka ve středním vzdělávání (včetně konzervatoří a VOŠ) a to opět ve stálých cenách roku 2015. Ministerstvo tato data dále nerozděluje, a tak není možné extrahovat čísla o středních školách nebo dokonce o středních školách ekonomického typu. Z grafu 12 je patrné, že výdaje na žáka po celé sledované období, až na výjimečný pokles roku 2016, stoupají. V letech 2009 a 2014 dokonce tento růst dosahuje dvouciferných hodnot, kdy to bylo v prvním případě 14 % a v druhém případě 11 %.

Mezi lety 2006 a 2016 vzrostly výdaje na žáka zhruba o 80 %, což lze, zvláště v porovnání s ostatními daty v této kapitole, považovat velmi rychlý růst. Jeho příčinu lze hledat na obou stranách rovnice: tedy nejen v postupně rostoucích výdajích, ale také v poměrně rychle klesajících počtech žáků a studentů navštěvující zkoumané školy

Graf 12: Veřejné výdaje na žáka ve středním vzdělávání ve stálých cenách roku 2015

Zdroj: Ministerstvo školství, 2017a, zpracování vlastní

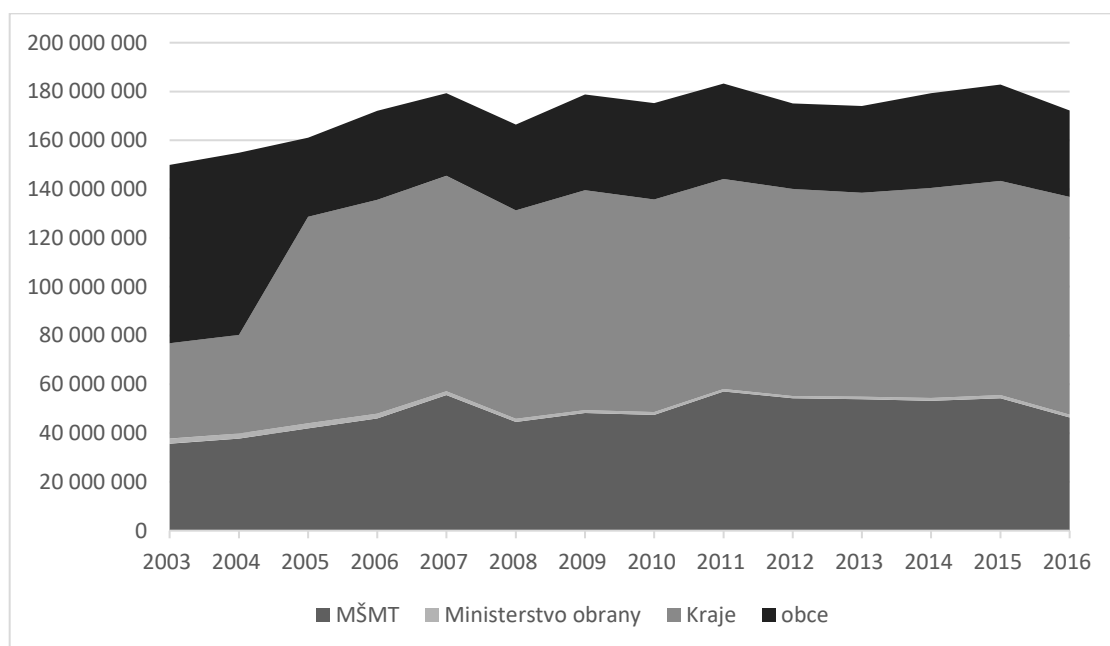
(pozn.: Střední vzdělávání včetně konzervatoří a VOŠ)

Stejnou celkovou částku, ovšem jinou strukturu než graf 11, nabízí graf 13. Tentokrát se nejedná o to, kam peníze směřují, ale naopak odkud pochází. Původním zdrojem velké části prostředků, které dále posílají kraje a obce, je dotace od MŠMT, ale pro účely tohoto dělení je budeme považovat za krajské, respektive obecní prostředky.

Podle statistik MŠMT je nejmenší zdrojem peněz Ministerstvo obrany, které financuje vojenskou střední školu v Moravské Třebové a Univerzitu obrany v Brně. Není zřejmé, proč statistiky neuvádí také Ministerstvo vnitra a jeho Policejní akademii, nicméně obě částky jsou marginální, a i dohromady tvoří zanedbatelnou část výdajů. Bráno podle velikosti poskytované částky jsou třetím největším zdrojem financí pro veřejné školství obce. Ty jsou zřizovateli většiny mateřských a základních škol a jako takové jim poskytují peníze na jejich provoz. Jak bude v této práci vysvětleno později, velkou část nákladů těchto typů škol nesou krajské úřady, nicméně jsou to právě obce, kdo se stará o tzv. provozní náklady. A kvůli velkému počtu dětí navštěvující mateřské a základní školy je tak jejich podíl poměrně velký. Druhou největší částku školám posílá přímo MŠMT. To financuje nejen některé specifické mateřské, základní a střední školy, ale hlavně celé vysoké školství. Jak je patrné z grafu 13, je to právě kapitola MŠMT, které je možné přičíst pokles z roku 2016. A konečně největším

zdrojem příjmů pro školy jsou krajské rozpočty. Ty poskytují od roku 2005, kdy přebraly od obcí financování mezd obcemi zřizovaných škol, školství více než polovinu jeho zdrojů. Financují tedy nejen mzdové náklady celého regionálního školství, ale také provozní náklady středního školství. Zejména jich se tedy bude týkat avizované zvýšení prostředků na platy, které se chystá v roce 2018 (iHned.cz, 2017).

Graf 13: Veřejné výdaje na školství podle zdroje financování v cenách roku 2015, v tis. Kč

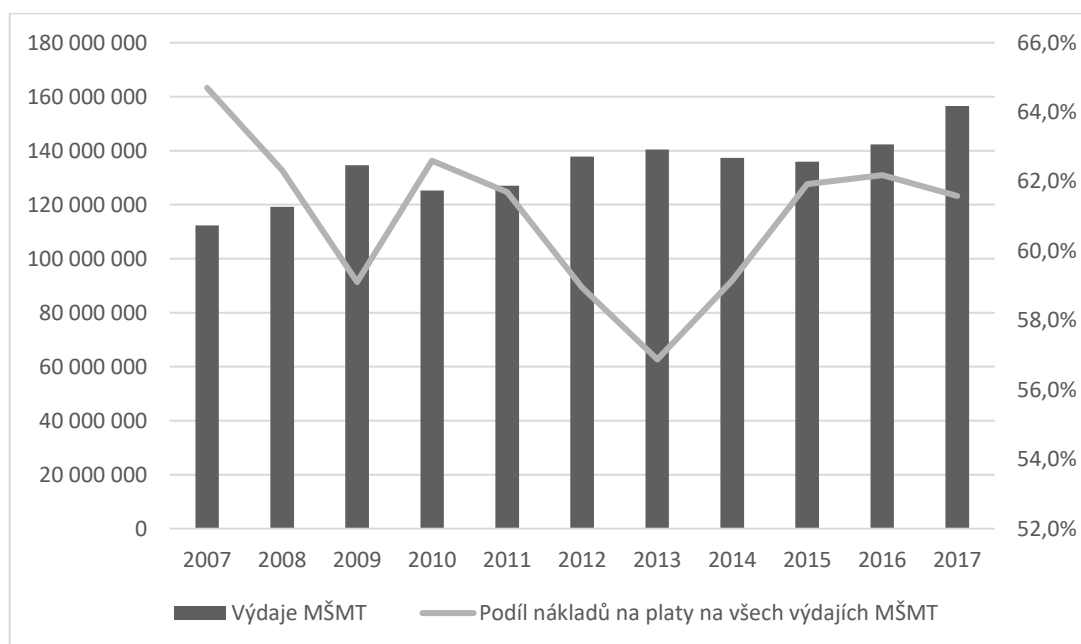

Zdroj: Ministerstvo školství, 2017a, zpracování vlastní

Do většího detailu se tato kapitola posouvá s grafem 14. Ten už se nezabývá veškerými náklady na školství, ale pouze těmi, jejichž původ je v kapitole 333 státního rozpočtu, tedy v kapitole MŠMT. Na první pohled je zřejmé, že cifry v tomto grafu jsou zejména v prvních zkoumaných letech znatelně nižší: tentokrát jde totiž o běžné ceny. Nicméně pokud bychom porovnali celkové částky z let 2015 a 2016 v grafu 13 a 14, je zřejmé, že původ na MŠMT má velká část peněz poskytovaných školám kraji a obcemi. Ty tak fungují do jisté míry jen jako přerozdělovač prostředků, které jsou na školství alokovány a samy tak o jejich celkové výši nerozhodují. Účelem grafu 14 je však něco jiného. V letech, ve kterých se česká ekonomika nacházela v recesi a státní rozpočet procházel škrty, se rozpočet MŠMT nesnižoval tak, jak by bylo možné čekat. Je však zřejmé, že i přes zvyšování výdajů nebylo dostatek peněz na mzdové náklady. Podíl mezd na rozpočtu MŠMT sice díky snížení nemzdových nákladů v roce 2010 stoupl na téměř 63 %, nicméně od té doby klesal, a to

až do roku 2013, kdy dosáhl dna v podobě 56,9 %. Od té doby mzdová část relativně pokaždé stoupala, a to až do roku 2017, kdy má opět částečně klesnout. Vzhledem k tomu, že zdrojem pro graf 14 byly návrhy státního rozpočtu a ten pro rok 2017 nebyl v době psaní této práce definitivně schválen Poslaneckou sněmovnou, je možné, že v určitých detailech je tento graf nepřesný. Naprosto jasně ovšem ukazuje, že podíl mzdových nákladů na výdajích MŠMT může dosahovat až dvou třetin a potvrzuje tedy velkou mzdovou náročnost českého školství.

Graf 14: Podíl mzdových nákladů na výdajích MŠMT v běžných cenách, v tis. Kč

Zdroj: Návrhy státního rozpočtu na roky 2007 až 2017, zpracování vlastní

Poslední část této kapitoly je věnována rozdělení výdajů MŠMT mezi jednotlivé typy škol v rámci regionálního školství. Tabulka 13 tedy zachycuje poměrně úzkou skupinu výdajů: Jde pouze o výdaje státu, nikoliv samospráv, výdaje pouze jednoho ministerstva a v neposlední řadě jde o peníze vynakládané na jeden, byť ten největší, segment školství. Stejně jako u grafu 14 jde o běžné ceny a zdrojem těchto dat jsou návrhy státního rozpočtu, díky čemuž jsou k dispozici i data za rok 2017.

Bezpochyby stojí za povšimnutí, že ačkoliv se poměr jednotlivých typů škol v průběhu času měnil, zejména v případě rychle rostoucího segmentu soukromých základních škol, tak poměr mezi jednotlivými skupinami škol zůstal shodný. K ústavům všech typů zřizovatelů zaměřilo v roce 2017 asi o 20 % prostředků víc, než tomu bylo v roce 2013.

Hlavní informací, kterou nesou údaje v této tabulce, ale nejsou fakta o proporčním růstu peněz. Na první pohled je zřejmý naprostý nepoměr mezi školami zřizovanými územně samosprávnými celky a ostatními typy škol, mezi které patří soukromé, církevní a přímo řízené organizace). Co se týče výdajů MŠMT, školy zřizované ÚSC představují zhruba 92 % výdajů na regionální školství s tím, že druhé nejvýznamnější soukromé školy tvoří pouze 5 % objemu všech prostředků. Školy zřizované ÚSC tedy tvoří naprosto dominantní část a je zřejmé, že ostatní typy škol v regionálním školství jsou jen doplňkem k základu, který tvoří ústavy samospráv.

Tabulka 13: Výdaje MŠMT na regionální školství v běžných cenách, v tis. Kč

	2013	2014	2015	2016	2017
Školy zřizované ÚSC	77 882 006	79 234 584	82 443 888	86 508 712	94 264 659
Přímo řízené organizace	2 130 910	2 122 665	2 163 906	2 250 312	2 427 136
Církevní školy	1 110 790	1 182 190	1 234 000	1 360 677	1 428 417
Soukromé školy	4 017 820	4 028 000	3 946 040	4 410 038	4 802 496

Zdroj: Návrhy státního rozpočtu na roky 2007 až 2017, zpracování vlastní

4 Principy financování regionálního školství

Jak již název kapitoly naznačuje, předmětem zkoumání budou principy financování regionálního školství. Zkoumán bude aktuální stav financování. Konkrétně pak stávající legislativa a ekonomická data poskytovaná MŠMT a samosprávami. Metody pro ověření hypotézy budou analýza a opětovná syntéza dat a poznatků.

Existuje mnoho způsobů, jakým lze popsat proces financování regionálního školství. Analyzovat každý jeden typ školy podle zřizovatele by bylo zbytečně zdouhavé a vedlo by k častému opakování informací. Proto byl pro potřeby této kapitoly vybrán způsob opačný: budou popsány jednotlivé proudy, kterými se prostředky ke školám dostávají a u každého z nich pak bude rozebráno, pro který typ školy je relevantní a jak konkrétně probíhají procesy přesunující peníze ze zdrojových fondů až do samotných škol.

Prostředky směřující do škol lze rozdělit na několik základních skupin (Pazderová, 2017):

- Finanční prostředky poskytované zřizovatelem
- Úplata za vzdělávání a školské služby
- Granty a dotační programy
- Doplnková činnost
- Finanční prostředky poskytované ze státního rozpočtu

V následujících podkapitolách budou jednotlivé typy zdrojů peněz pro školy popsány, přičemž bude největší důraz kladen na finanční prostředky poskytované ze státního rozpočtu, neboť právě ty v sobě skrývají největší část zdrojů a jejich rozdělování je největším předmětem diskuzí.

4.1 Finanční prostředky poskytované zřizovatelem

Školský zákon a konkrétně jeho sedmnáctá část ukládá samosprávným celkům zřizovat jednotlivé typy škol. V případě obcí či svazků obcí se jedná primárně o předškolní zařízení a základní školy, ale „*pokud prokáže potřebné finanční, materiální a personální zabezpečení jejich činnosti orgánu, který vede rejstřík škol a školských zařízení*“ (§ 179 školského zákona), může zřizovat i školy, které jinak zřizuje kraj nebo ministerstvo. Kraje pak ze zákona zřizují střední a vyšší odborné školy, jakož i celou řadu poměrně specializovaných typů škol.

Stejná část zákona také ukládá obcím a krajům povinnost hradit ty výdaje jimi zřizovaných škol, které nejsou pokryty ze státního rozpočtu. Zákon pamatuje i na nestandardní situace. Například, když školu využívá vícero obcí. V tom případě si, pokud se nedohodnou jinak, dělí obce náklady poměrně podle počtu žáků s místem trvalého pobytu v jednotlivých obcích (§ 180 školského zákona).

Výdaje, které takto spadají do rozpočtu obcí či krajů, lze zjednodušeně nazvat výdaji provozními. Dále se pak dělí na výdaje investiční a neinvestiční. Investiční výdaje jsou kapitálovými výdaji, jde zpravidla o výdaje jednorázové a s jejich pomocí se zhodnocuje majetek školy nebo se pořizuje majetek nový. Neinvestiční výdaje jsou pak každý měsíc, čtvrtletí či rok opakující se výdaje, na které má škola pouze malý vliv a které lze považovat za výdaje mandatorní (Valenta, 2004, s. 49). Systém přidělování peněz v obou proudech bude rozebrán dále v této kapitole.

Školský zákon však neomezuje samosprávy ani v dalších typech výdajů s výjimkou výdajů provozních. Obce i kraje mají možnost přidat své peníze na účely, které jsou jinak hrazeny ze státního rozpočtu. Takto získané prostředky pak může škola využít mimo závazné ukazatele stanovované krajským úřadem v rámci rozdělování peněz ze státního rozpočtu a v jejich využití má tedy podstatně více volnosti. Tyto prostředky tak mohou být využity například na mzdové výdaje při získávání nedostatkových pracovníků (Valenta, 2009, s. 266).

Krytí neinvestičních provozních výdajů je řešeno poměrně jednoduchým systémem: Obce i kraje (respektive hl. m. Praha) disponují volnými prostředky v rámci zdrojů přidělených jim v rámci rozpočtového určení daní. Ty mohou v rámci svých rozpočtů použít dle svého

uvážení. A část těchto peněz přidělují jim zřizovaným školám na provozní výdaje. U těchto zdrojů nefunguje žádný předem daný systém rozdělování jako u peněz ze státního rozpočtu (viz. další kapitoly), ale jsou distribuovány dle potřeb dané školy a odborného uvážení příslušné samosprávy. Tyto prostředky jsou pak v rozpočtu dále děleny na jednotlivé účely a je na zvážení toho kterého úřad, jestli povolí svým školám přesunovat prostředky volně nebo pouze po schválení zřizovatelem. Mezi náklady, které patří do provozních nákladů, patří například náklady na správu budou, menší opravy majetku, výdaje na elektrický proud či teplo, nájemné, nákupy neinvestičního majetku, nákup služeb (například úklid) či náklady na pokrytí odpisů (Pazderová, 2017).

O něco složitější je situace v případě investičních výdajů. Vezměme si příklad městské části Praha 2. Obec, v tomto případě tedy MČ Praha 2, ne vždy disponuje dostatečným rozpočtem, aby mohla zafinancovat všechny potřebné investiční akce, a to platí zejména u akcí většího rozsahu. Proto se v případě větších investic obrací na svůj „krajský“ úřad, Magistrát hl. m. Prahy a konkrétně na oddělení rozpočtu. To může v rámci rozpočtu schvalovaného zastupiteli hl. m. Prahy přidělit část prostředků na účelovou investici do té které školy (mateřské, základní či jiné) zřizované městskou částí (Kostecká, 2017).

V případě středních škol je situace jednodušší v tom, že je vynechána obec, ale složitější je zase v dělení na krajské úrovni. V případě investic do 2 milionů korun přeposílá úřad, v tomto případě Magistrát hl. m. Prahy, prostředky škole a ta je investuje sama. Výdaje mezi 2 a 30 miliony pak realizuje sám magistrát, a to konkrétně odbor školství a mládeže, oddělení investiční. Při sumách nad 30 milionů pak řídí celou akci odbor strategických investic. Všechny tyto výdaje jsou schvalovány spolu s celým rozpočtem hl. m. Prahy (Tomšů, 2017).

Co se týče soukromých škol, princip plateb ze strany zřizovatele funguje velmi podobně s tím rozdílem, že na provozní výdaje je možné použít i prostředky vybrané na školném. V případě církevních škol pak státní rozpočet přebírá i všechny provozní neinvestiční výdaje s tím, že zřizovatel hradí investiční akce. U přímo řízených organizací je pak situace nejjednodušší: V jejich případě hradí veškeré náklady stát (Buczková, 2012).

4.2 Úplata za vzdělávání a školské služby

Úplata za vzdělávání (jinak též „školné“) je omezena již v Listině základních práv a svobod, která hovoří o právu občana na bezplatné základní a střední vzdělání. V souladu s Listinou je pochopitelně i školský zákon a zcela jasně hovoří o tom, které školy mohou vybírat školné. Pokud bychom měli logiku obrátit a vyjmenovat zařízení, kde peníze od žáků vybírat nelze, pak jsou to státem či samosprávami zakládané základní a střední školy. Také nelze přijímat úplatu za poslední rok (který je pro většinu dětí povinný) v předškolním zařízení – ale to pouze v případě, že dítě absolvuje poslední ročník školy poprvé. V neposlední řadě nelze vybírat prostředky v přípravné třídě základní školy (§ 123 školského zákona).

Ve čtvrtém odstavci pak zákon hovoří o tom, že v případech, kdy školné možné vybírat je, si jeho výši může určit zřizovatel školy. V zařízeních zřizovaných státem či samosprávou je ale výše úplaty, její splatnost, eventuelní slevy a další podmínky stanovena prováděcím právním předpisem MŠMT a v souladu s ním ji vyhláší ředitel školy (§ 123 školského zákona). Výše a podmínky školného jsou nicméně v jednotlivých zařízeních nastaveny tak, že úplata kryje (plně či částečně) pouze náklady na provoz školy, tedy tu část, která by jinak byla hrazena z rozpočtu zřizovatele. Neumožňuje ani částečné nahrazení výdajů poskytovaných ze státního rozpočtu (Buczková, 2012).

V případě církevních a soukromých škol je situace zcela jiná. Oba typy zřizovatelů mají právo ve svých zařízeních vybírat poplatek. U církevních škol se tak zvykově neděje a tohoto práva využívají pouze u vyšších odborných škol (Zkola, 2014). Soukromí zřizovatelé škol školné vybírají. Nejčastěji pak ve formě poplatku za školní rok. Jeho výše se pohybuje mezi 10 a 20 tisíci korun českých, může být ovšem také mnohem vyšší. Na druhou stranu existují skupiny žáků, kterým je poplatek (ať už z důvodu dobrého prospěchu, významné reprezentace školy nebo sociální situace jejich rodiny) odpuštěno, anebo významně sníženo (Pololáník, 2009). V případě, že by výše vybraného školného přesáhla úroveň nákladů nepokrývaných ze státního rozpočtu, musí být investováno zpátky do školy. Soukromé školy dle zákona nesmí generovat zisk (Zindulka, 2014, s. 19).

4.3 Granty a dotační programy

Dalším zdrojem pro školní rozpočty mohou být také různé granty či dotační programy. Jedná se o velice nepravidelný a nárazový zdroj financování a nelze se na něj spolehnout. Mohou ovšem představovat jakýsi nadstandard, díky kterému si může škola dovolit něco navíc. Existuje poměrně široké množství institucí i mezinárodních organizací, ale k těm nejznámějším, a hlavně nejvýznamnějším, patří bezpochyby fondy Evropské Unie. V minulém programovém období se jednalo o Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost, mezi lety 2014 až 2020 jde pak o Operační program výzkum vývoj a vzdělávání. V těchto programech lze získat zejména finanční prostředky na *„rozvoj znalostí, schopností a dovedností žáků a pedagogických pracovníků ZŠ v sedmi prioritních oblastech: cizí jazyky, matematika, přírodní vědy, ICT, čtenářská a informační gramotnost, finanční gramotnost a inkluzivní vzdělávání“* (Buczková, 2012).

Jako již bylo zmíněno výše, kromě Evropské Unie poskytuje dotace celá řada institucí. Dotační tituly vyhláší obce, kraje, centrální úřady i evropské a mezinárodní organizace. Záleží pouze a jen na ochotě a schopnostech školy a jejích zaměstnanců, zda-li ta která škola na některou dotaci dosáhne či nedosáhne.

4.4 Doplnková činnost

Doplňková činnost patří spolu s granty a dotačními fondy k nepravidelným či nestandardním zdrojům financování. Z toho důvodu jí školský zákon, který se jí se věnuje v § 135, dává poměrně přísná omezení.

V prvé řadě je povinností školy zajistit, aby doplňková činnost opravdu zůstala pouze doplňkovou a nijak neomezovala kvalitu, rozsah a dostupnost hlavní činnosti školy. Slouží tedy primárně k účelnějšímu využití majetku školy a odbornosti jejích zaměstnanců. Vedlejší aktivity školy také nesmí být financovány z prostředků státního rozpočtu, které byly škole přiděleny, a to s výjimkou situace, kdy nelze výdaje doplňkové činnosti předem oddělit od výdajů hlavní činnosti. V tom případě je škola povinna vrátit peníze do svého rozpočtu ve stejném čtvrtletí a nejpozději do konce příslušného rozpočtového roku. Rovněž peníze získané doplňkovou činností lze v průběhu roku používat pouze na výdaje doplňkové činnosti. Jinak řečeno: Hlavní a doplňková činnost by od sebe měly zůstat co nejvíce odděleny a školy nesmí prostředky přesouvat mezi hlavní a doplňkovou činností dle svého uvážení. Oddělené musí být také účetnictví (§ 135 školského zákona).

Poměrně striktní je zákon také v otázce případné ztráty. Pokud není doplňková činnost zisková, dává zákon škole pouze dvě možnosti: Do konce dalšího kalendářního roku musí doplňkovou činnost ukončit anebo ztrátu z předcházejícího roku vyrovnat. Nemělo by se tedy stát, aby byla doplňková činnost dva a více let po sobě ztrátová a zároveň v ní škola dále pokračovala (§ 135 školského zákona).

Výčet činností, kterými si může škola vylepšovat rozpočet, je velmi dlouhý a záleží pouze na schopnostech a podnikavosti vedení školy. Může se jednat o pronájem školní tělocvičny či prostoru pro prodejnu potravin v areálu školy, ale může se jednat i o činnosti podstatně specializovanější. Zejména odborné střední školy mohou provozovat podnikání blízké svému oboru: Truhlářskou či tiskařskou dílnu, hostinskou činnost, ubytovací služby a další. (Pazderová, 2017)

4.5 Finanční prostředky poskytované ze státního rozpočtu

Státní rozpočet je bezpochyby naprosto zásadním zdrojem peněz pro jednotlivé školy a vzhledem ke složitosti systému přerozdělování prostředků od státu ke škole bude tomuto procesu věnován větší prostor, než tomu bylo u předchozích kanálů financování.

Prostředky ze státního rozpočtu, určené na financování regionálního školství, jsou alokovány ve dvou kapitolách: naprosto dominantní je kapitola 333 Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy a doplňuje ji kapitola 398 Všeobecná pokladní správa.

Kapitola všeobecné pokladní správy je do velké míry oddělená od zbytku peněz, proto bude její problematika popsána hned na úvod, abychom se jí později nemuseli zabývat. Z kapitoly 398 jsou hrazeny (nejen) příspěvky obcím a hlavnímu městu Praze. Tyto prostředky jsou jim poskytovány v rámci příspěvku na přenesený výkon státní správy a jejich jsou právě i peníze, které slouží jako příspěvek na školství. Platby by tak měly částečně pokrýt provozní náklady škol. Nejde nicméně o nijak, v kontextu celého školství, velkou sumu. Částka jedna až dvě miliardy z této kapitoly pokrývají náklady na školství v řádu jednoho procenta (Buczková, 2012).

V předchozích částech této práce byl využíván pojem provozní či investiční výdaje. Byť zákon tento pojem nezná, je možné tyto náklady, u škol zřizovaných samosprávou financované zřizovatelem, zahrnout do skupiny „nepřímých výdajů“. U prostředků poskytovaných státním rozpočtem bychom pak mluvili o „přímých výdajích“. V reálném životě a každodenní praxi je někdy obtížné tyto dvě skupiny striktně oddělit, nicméně situaci lze zjednodušit poměrně jednoduchým systémem. Náklady týkající se přímo žáka, výuky či vzdělávání (tedy plat učitele, pomůcky atd.) je výdaj přímý, a tedy placený ze státního rozpočtu. Všechno ostatní, například výdaje na budovy a jiná školská zařízení (výměna oken, nový povrch hřiště atd.) jsou pak výdaje nepřímé.

Školy tedy získávají ze státního rozpočtu na peníze na celý rozsah poskytovaného vzdělávání. Tyto přímé výdaje zahrnují:

- *„platy, náhrady platů, nebo mzdy a náhrady mezd, na odměny za pracovní pohotovost, odměny za práci vykonávanou na základě dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr a odstupné*

- *výdaje na úhradu pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a na úhradu pojistného na všeobecné zdravotní pojištění (zdravotní a sociální pojistné)*
- *výdaje na přiděly do fondu kulturních a sociálních potřeb*
- *výdaje na nezbytné zvýšení nákladů spojených s výukou dětí, žáků a studentů zdravotně postižených*
- *výdaje na učební pomůcky, školní potřeby a učebnice, pokud jsou ze zákona poskytovány bezplatně*
- *výdaje na další vzdělávání pedagogických pracovníků*
- *na činnosti, které přímo souvisí s rozvojem škol a kvalitou vzdělávání*
- *výdaje na zajištění vzdělávání smluvně u jiné osoby (Jedná se např. o úhradu výuky plavání v základních školách, nebo výuky k získání řidičského či svářečského oprávnění ve vybraných oborech středních škol. Na tyto druhy výuky nejsou běžné školy uzpůsobeny, zajišťují si tedy výuku smluvně u jiných fyzických či právnických osob)“ (Buczková, 2012)*

Jak již bylo zmíněno v předchozích kapitolách, uvedený výčet se vztahuje pouze na veřejné školy zřizované samosprávou. U státních škol jsou placeny ze státního rozpočtu i investiční a neinvestiční provozní výdaje, u církevních škol neinvestiční provozní výdaje a stejně jako u církevních je tomu tak i u soukromých škol s tím, že provozní výdaje nejsou hrazeny v plné výši.

Výše zmíněný výčet obsahuje poměrně velké množství položek, ale ve skutečnosti je využití peněz ze státního rozpočtu koncentrováno do dvou hlavních typů výdajů. V roce 2016 byl rozpočet neinvestičních výdajů (tzv. NIV) 86,5 miliardy korun. Z toho ovšem celých 62,6 miliardy korun tvořily mzdové prostředky a 22,2 miliardy odvody do fondů sociálního a zdravotního pojištění. Na ostatní neinvestiční výdaje (tzv. ONIV) tedy připadá za rok 2016 pouze 1,7 miliardy korun (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2016b). Z těch peněz se pak platí například (Zkola, 2009):

- *přiděly do fondu kulturních a sociálních potřeb*
- *na vyplacení náhrady mezd za prvních 14 dnů dočasné pracovní neschopnosti*
- *úhradu ostatních nákladů vyplývajících z pracovně právních vztahů (cestovné, pojištění odpovědnosti atd.)*

- výdaje na nezbytné zvýšení nákladů spojených s výukou dětí, žáků a studentů zdravotně postižených
- výdaje na učební pomůcky, výdaje na školní potřeby a na učebnice, pokud jsou podle tohoto zákona poskytovány bezplatně
- výdaje na další vzdělávání pedagogických pracovníků
- náklady na služby poskytované třetí stranou (například plavání)
- náhradu nákladů, které třetí straně prokazatelně vznikají uskutečňováním praktického vyučování na jejím pracovišti

Základní princip financování regionálního školství vychází, stejně jako většina pravidel ve školství, ze školského zákona. V něm je zakotven systém stojící na dvou pilířích: na normativním a na programovém financování. Jejich kombinace poskytuje systému celou řadu výhod, který by jinak, postaven pouze na jednom pilíři, neměl. V první řadě jde o transparentnost. Každý aktér v systému má k dispozici veškeré informace o pravidlech financování a jednotlivých částkách. Druhou výhodou je bezpochyby stabilita: normativní části systému, respektive její historie, dávají školám poměrně jasnou představu o jejich blízké i středně vzdálené budoucnosti. V neposlední řadě je pak tento systém velmi flexibilní. Programová část umožňuje vládě či nižší centrální autoritě uskutečnit potřebné změny, a přitom neměnit již existující pravidla a jistoty. Umožňuje jakýsi „přílepek“, například zvýšení učitelských platů kdykoliv v průběhu roku. (Učitelské noviny, 2010)

Ze zmíněných dvou pilířů je tím hlavním pilíř normativní. Základním prvkem normativního financování je systém tzv. výkonů, což je systém, kdy je poskytovatel služby (škola) placen za množství odučených výkonů. Druhý odstavec § 161 školského zákona pak uvádí, že „výkonem“ je dítě, žák, student, ubytovaný, stravovaný, lůžko, třída, studijní skupina, oddělení nebo jiná jednotka stanovená zvláštním právním předpisem. V rámci zjednodušení se pak o tom systému hovoří jako o „financování na žáka“ (§ 161 školského zákona). Školy tedy získávají prostředky za každého vyučovaného žáka, a to až do maximálního počtu, který je uveden ve školském rejstříku. (Valenta, 2009, s. 228).

Minoritním pilířem je programové financování. Jeho zdrojem jsou tzv. rozvojové programy. Jejich výše se rok od roku liší v závislosti na prioritách vlády a ministerstva školství, a hlavně na jejich potřebě řešit situace, ke kterým není možné využít zdroje z normativního financování. Tento pilíř je tedy každý rok jinak objemný, ale většinou dosahuje 1 % až 4 % celkových běžných výdajů MŠMT na regionální školství (Buczková, 2009).

4.5.1 Normativní financování krajského a obecního školství

Krajské a obecní školy jsou, jak už bylo vícekrát zmíněno, naprosto dominantním prvkem regionálního školství, a proto je systém jejich financování zdaleka nejdůležitější. Cesta peněz od státu ke škole se skládá ze dvou částí: přesunu peněz ze státu na kraj a poté přesunu z kraje do samotné školy.

První pohyb prostředků na regionální školství, tedy z ministerstva na kraje, je prováděn pomocí republikových normativů. Tyto slouží k rozdělení peněz mezi jednotlivé kraje podle množství prováděných výkonů. „*Republikové normativy stanoví ministerstvo jako výši výdajů připadajících na vzdělávání a školské služby pro jedno dítě, žáka nebo studenta příslušné věkové kategorie v oblasti předškolního vzdělávání, základního vzdělávání, středního vzdělávání a vyššího odborného vzdělávání na kalendářní rok*“ (§ 160 školského zákona). Ministerstvo zveřejňuje, jak mu zákon ukládá, ve Věstníku pět normativů. První čtyři by optimálně měly pokrývat různé úrovně vzdělání. Jedná se o normativy pro kategorie 3 až 5 let (dítě v předškolním vzdělávání), 6 až 14 let (žák plnící povinnou školní docházku), 15 až 18 let (žák v denní formě středního vzdělávání s výjimkou žáka plnící povinnou školní docházku, včetně žáků nástavbového studia v denní formě vzdělávání) a 19 až 21 let (student v denní formě vyššího odborného vzdělávání). Posledním vyhlášeným normativem je pak ten pokrývající kategorii 3 až 18 let v krajských zařízeních ústavní výchovy (dále jen „KZÚV“) (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2016b).

Ačkoliv jsou normativy pojmenovány podle věkového rozmezí, ve skutečnosti je pro výslednou dotaci určující, na jaký stupeň vzdělávání chodí, a ne v jakém věkovém rozmezí se nachází. Chybou by bylo také se domnívat, že republikové normativy zahrnují pouze přímé výdaje na vzdělávání. Jejich integrální součástí jsou také neinvestiční výdaje na zájmové vzdělávání, na volnočasové aktivity v rámci školy a v neposlední řadě také náklady související na stravování ve školních stravovacích zařízeních (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2016b).

V tabulce 14 je zřejmé výše zmiňované rozdělení na zcela dominantní mzdové prostředky a marginální ONIV na žáka. Republikové normativy také potvrzují, že nejdražší, co se týče platby na žáka, je pro stát střední školství s 53 922 korunami na žáka na rok. Zhruba o 10 000 méně pak inkasují základní a vyšší odborné školy a o dalších 10 000 méně pak předškolní

zařízení. Zdaleka nejvíce kraje pochopitelně dostávají na žáky, které ubytovávají v rámci KZÚV.

Tabulka 14: Výše republikových normativů pro rok 2016

Věková kategorie	NIV CELKEM Kč/žáka	MP celkem vč. odvodů Kč/žáka	ONIV celkem Kč/žáka	Zam. Z./1000ž
3 - 5 let	42 080	41 571	509	128,607
6 - 14 let	53 922	52 817	1 105	130,600
15 - 18 let	62 352	61 262	1 090	145,555
19 - 21 let	53 213	52 500	713	128,607
KZÚV	255 800	253 300	2 500	698,862

Zdroj: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2016b

Při vytváření těchto normativů se využívá dvou základních metod: Na základě nákladové metody jsou spočítány náklady a sečteny náklady jednotlivých stupňů škol a na jejich základě je určen normativ. Od roku 2011 se vychází ze skutečných mzdových výdajů a počtu zaměstnanců na jednotlivých typech škol. Ty jsou sesbírány za první tři čtvrtletí přecházejícího roku a rozděleny na pedagogické nepedagogické pracovníky. Aby se ovšem tento extrémně složitý proces nemusel opakovat každý rok, jsou v dalších období už jen upravovány. Například tyto republikové tarify za rok 2016 byly změněny tímto způsobem (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2016b):

- plné pokrytí nárůstu počtu dětí, žáků, studentů ve školním roce 2015/2016 oproti roku 2014/2015,
- nárůst platových tarifů od 1. 11. 2014, který byl v roce 2015 řešen rozvojovým programem,
- nárůst platových tarifů od 1. 11. 2015,
- snížení rozsahu přímé pedagogické činnosti u ředitelek mateřských škol a ředitelů málotřídních základních škol,
- nárůst limitu počtu zaměstnanců,
- zvýšenou podporu společného vzdělávání (tzv. inkluze).

Po spočítání výsledného republikového normativu se pak příslušné číslo vynásobí počtem výkonů na daném stupni vzdělání v celé republice, respektive v jednotlivých krajích. V prvním případě získáme celkovou částku, která je daný rok vynaložena na platby dle republikových normativů (toto shrnutí za rok 2016 je k dispozici v tabulce 15). V druhém případě pak částky putující do jednotlivých krajů.

Tabulka 15: Normativní rozpis rozpočtu RgŠ ÚSC 2016

Věková kategorie	Výkony 2015/16	NIV CELKEM v tis. Kč	MP vč.odvodů celkem v tis. Kč	ONIV celkem v tis. Kč	Zam.
3 - 5 let	356 582,5	15 004 992	14 823 491	181 501	45 859,2
6 - 14 let	905 420,3	48 822 072	47 821 581	1 000 491	118 247,8
15 - 18 let	317 126,0	19 773 563	19 427 895	345 668	46 159,5
19 - 21 let	12 663,0	673 840	664 811	9 029	1 628,8
3-18 let v KZÚV	4 776,0	1 221 705	1 209 762	11 943	3 337,7
RgŠ ÚSC CELKEM	1 596 569,8	85 496 172	83 947 540	1 548 632	215 233,0

Zdroj: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2016b

Ve chvíli, kdy jsou peněžní prostředky rozděleny mezi kraje, přichází druhá fáze přesunu peněz ze státního rozpočtu do škol, a to sice přesun z krajského rozpočtu do samotné školy. Ten probíhá podle tzv. krajských normativů. Kraj dostane od MŠMT na základě republikových normativů přidělené určité množství prostředků a tyto peníze pak dle svého uvážení rozděluje dále. Krajské úřady se ovšem musí při tvorbě krajských normativů, jak říká školský zákon § 161 odst. 3 školského zákona, vycházet z:

- „*dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy v kraji*
- *rámcových vzdělávacích programů nebo akreditovaných vzdělávacích programů pro vyšší odborné vzdělávání*
- *rozsahu přímé vyučovací, přímé výchovné, přímé speciálně pedagogické nebo přímé pedagogicko-psychologické činnosti*
- *naplněnosti tříd, studijních skupin a oddělení v jednotlivých školách a školských zařízeních“ (§ 161 školského zákona).*

Krajské normativy se musí řídit celou řadou pravidel, které určuje vyhláška č. 492/2005 Sb. Vyhláška o krajských normativech. V první řadě je povinností krajského úřadu zveřejnit

krajské normativy do 30 pracovních dnů poté, co obdrží rozpis rozpočtu z ministerstva školství. Dále vyhláška stanoví jednotlivé typy výkonů, na které kraj stanovuje krajský normativ, příplatky za zdravotní postižení žáků, opravné koeficienty normativů a v neposlední řadě pak postup, kterým jsou krajské normativy vytvářeny.

Postup nařizovaný vyhláškou MŠMT pochopitelně nevede k jedinému možnému výsledku. Pak by krajské normativy ztratily svůj smysl. Nařízena je pouze metoda, jakou je vypočítán minimální krajský normativ pro konkrétní typ školy. V případě, že je normativ vyšší než dané minimum, je jeho výše zcela v kompetenci krajského úřadu. Ten stanoví nejen množství prostředků na jednu jednotku výkonu, ale také koeficienty příplatků k normativu pro žáky se speciálními potřebami.

Krajské normativy jsou, dle vyhlášky o krajských normativech, počítány dle následujícího vzorce:

$$1/Np*Pp*12*1/Proc + 1/No*Po*12*1,Proc + ONIV$$

Využito je následujících zkratk (vyhláška č. 492/2005 Sb.):

- Np – průměrný počet jednotek výkonu připadajících na 1 pedagogického pracovníka
- No – průměrný počet jednotek výkonu připadající na 1 nepedagogického pracovníka
- Pp – průměrná měsíční výše platu pedagogického pracovníka
- Po – průměrné měsíční výše platu nepedagogického pracovníka
- Proc – součet procent sazby pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti
- ONIV – průměrné roční výše ostatních neinvestičních výdajů připadajících na jednotku výkonu

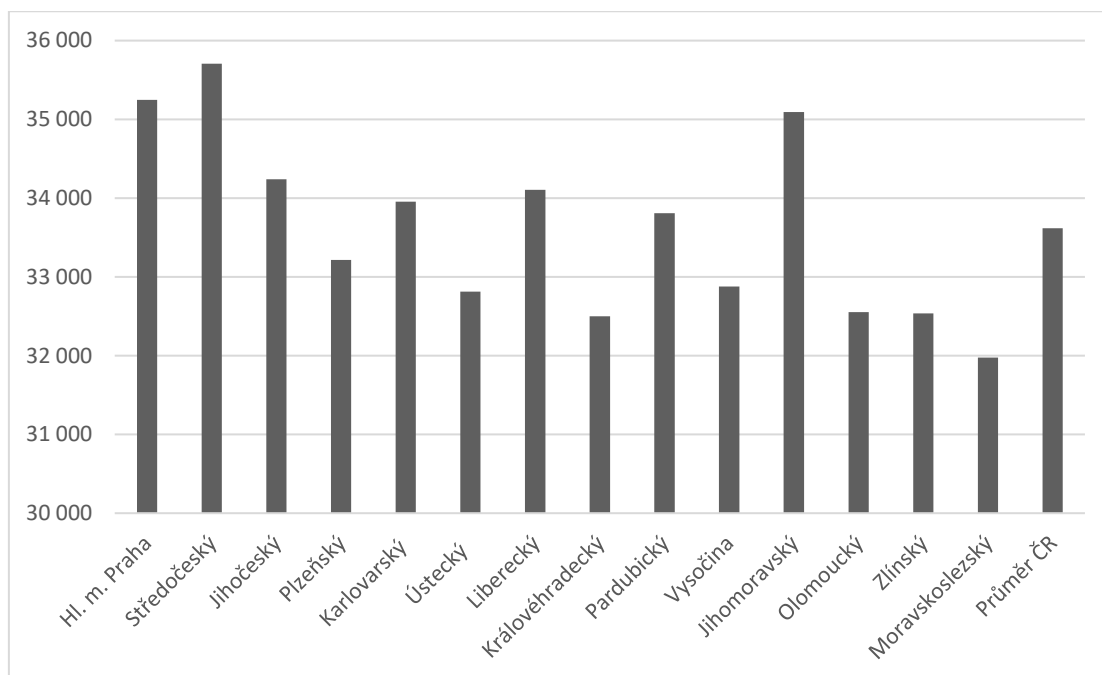
Tento vzorec nechává krajskému úřadu zdaleka nejvíce prostoru pro změny v ukazateli Np. Ten je, opět dle vyhlášky o krajských normativech, vypočítán dle dalšího vzorce, který ale není pro účel této práce podstatný. Ukazatel Np nicméně udává, kolik je průměrný počet výkonů (tedy žáků či studentů) na jednoho pedagoga. V praxi ovšem nemusí jít ani tak o počet průměrný jako spíš o číslo, které je pro kraj ekonomicky únosné. Tento údaj tedy určuje číslo žáků na jednoho učitele, při kterém nebude škola žádné peníze trátit ani získávat. Pokud bude ovšem počet žáků na učitele nižší, než je hodnota Np, pak dostane škola

z krajského rozpočtu dotaci menší než tu, která by pokryla náklady na mzdy. V případě počtu žáků většího, než N_p je tomu samozřejmě naopak (Pazderová, 2017).

Touto cestou může tedy příslušný krajský úřad podporovat či naopak nepodporovat jednotlivé typy škol. Ve věci počtu žáků ve třídě jsou totiž normy poměrně benevolentní. Například vyhláška č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky určuje velikost třídy mezi 17 až 30 žáky s tím, že zřizovatel může za jistých okolností dovolit až 34 žáků. Pokud by tedy kraj určil hodnotu N_p například jako 30 a nepovolil ji výjimku, pak musí škola, aby nebyla poškozena, mít ve třídě 30 žáků. V případě, že se ji to nepodaří, bude mít problémy s rozpočtem. Pokud ovšem kraj zvolí jako hodnotu N_p například číslo 22, pak umožní přežít i relativně méně naplněným školám a těm velkým nabídne poměrně velkorysé rozpočtové rezervy. Krajský úřad může také zvolit vysokou hodnotu pro typy škol, které nepreferuje, a naopak hodnotu nízkou pro ty, jejichž existenci chce na svém území podporovat (Pazderová, 2017).

Pro prezentaci rozdílů mezi jednotlivými kraji byla vybráno porovnání krajského normativu pro obchodní akademie mezi jednotlivými kraji v roce 2017. Jihočeský kraj, který OA podporuje nejvíce, jim na žáka přidělil téměř 36 000 Kč. Naproti tomu Moravskoslezský kraj poslal do akademií na jednoho žáka necelých 32 000 Kč. Pokud by existovala naprosto identická škola v obou těchto krajích, shodně naplněná 30 žáky, pak by rozdíl v dotaci pro tuto školu byl za rok zhruba 120 000 Kč, a to jen proto, že se nachází v jiném kraji. Pro tento příklad byly vybrány krajní hodnoty a žádný kraj není od průměru 33 616 Kč vzdálen od více než 10 %. Příklad graficky zobrazený v grafu 15 je nicméně ukázkou toho, jak moc mohou krajské úřady ovlivnit přerozdělování peněz ze státního rozpočtu a tím i finanční kondici škol nacházejících se na jeho území (Ministerstvo školství, 2017b).

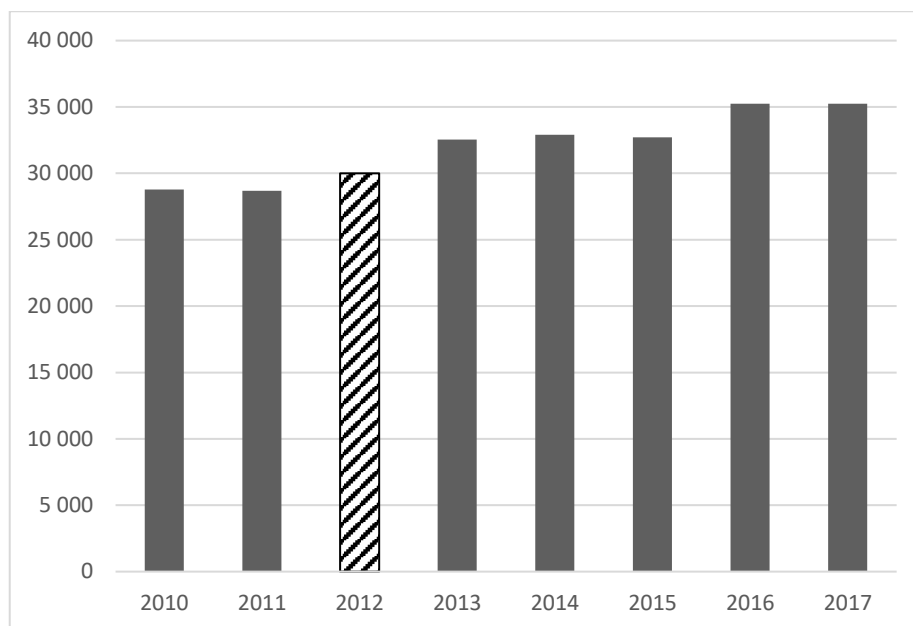
Graf 15: Porovnání mzdových prostředků krajských normativů pro obchodní Akademie, 2017

Zdroj: Ministerstvo školství, 2017b, zpracování vlastní

Vývoj mzdových prostředků krajského normativu pro obchodní Akademie v hl. m. Praze je pak zachycen v grafu 16. Kromě roku 2012, kterému nejsou dostupná data, a roku 2015, kdy došlo k mírnému poklesu hodnoty normativu, je od roku 2010 zřetelný postupný a setrvalý nárůst množství peněz přidělovaných jednotlivým školám ze státního rozpočtu.

Graf 16: Vývoj mzdových prostředků krajského normativu pro obchodní Akademie v hl. m. Praze, 2010-2017

Zdroj: Ministerstvo školství, 2017b, zpracování vlastní

(pozn.: data za rok 2012 nejsou dostupná)

Během tvorby krajského normativu je také velmi důležitá spolupráce krajů, obcí s rozšířenou působností (pokud je zřizovatelem školy obec) a samotných škol. Po vytvoření krajského normativu je jeho výše rozeslána do příslušných škol. Ať už škola s příslušnou částkou souhlasí či nikoliv, musí dát o tomto svém stanovisku zprávu svému zřizovateli. V případě nesouhlasu musí škola identifikovat problémy, navrhnout jejich nápravy a vše mít řádně podloženo. Po konzultaci školy se zřizovatelem se zřizovatel (pokud jím není přímo kraj) obrací na krajský úřad a navrhuje z jeho pohledu potřebné změny. Krajský úřad se po této zpětné vazbě rozhodne, zda výtky škol, korigované a zprostředkované zřizovateli, akceptuje či nikoliv. (Buczková, 2012)

Peníze, které putují ze státního rozpočtu do škol, jsou drženy krajskými úřady na zvláštních účtech a samospráva s nimi nemůže nakládat dle svého uvážení. Přesto existuje určitá část prostředků, která není dále rozdělena v rámci krajských normativů. Pro řešení tzv. zvláštních věcných okruhů vytváří kraje finanční rezervu. Dle směrnice MŠMT tvoří tato rezerva 1 % - 2,5 % celkového objemu přidělených prostředků pro daný rok. Peníze jsou určeny na

financování neočekávaných a výjimečných aktivit, které už ze své podstaty nemůžou být předem vypsané, nicméně je možné uvést několik příkladů (Buczková, 2012):

- pořízení pomůcek pro žáky s postižením,
- zabezpečení asistenta pedagoga žákům se speciálními vzdělávacími potřebami,
- změny v rejstříku škol realizované v průběhu roku,
- výuka náboženství,
- jiné důvody mající zásadní vliv na úroveň odměňování.

Mezi „jiné důvody mající zásadní vliv na úroveň odměňování“ se pak řadí například nestandardní struktura pedagogického sboru, kdy jsou ve škole ve velké míře zastoupeni starší učitelé s vyšším platem a norma postihující průměrný plat učitele školy tedy nestačí.

4.5.2 Normativní financování soukromého školství

Financování soukromých škol se, na rozdíl od těch veřejných, neřídí školským zákonem, ale zákon č. 306/1999 Sb., o poskytování dotací soukromým školám, předškolním a školským zařízením. Dalším rozdílem je pak přímější cesta prostředků ze státního rozpočtu do školy: v tomto případě jsou zcela vynechány krajské úřady. MŠMT nevyhlašuje, jako v případě republikových normativů, kategorie pouze podle stupně vzdělání, ale rovnou vydává tzv. oborové normativy. Tedy stejný typ normativů, který pro veřejné školy vyhlašují krajské úřady (Ministerstvo školství, 2017b).

Výše ministerské dotace pro soukromou školu se „*stanoví procentním podílem z normativu jako ročního objemu neinvestičních výdajů, mzdových prostředků a zákonných odvodů připadajících na jedno dítě, žáka nebo studenta ve srovnatelném oboru vzdělání a formě vzdělávání ve škole nebo ve srovnatelné školské službě ve školském zařízení zřizovaném krajem nebo ministerstvem*“ (§ 4 zákon č. 306/1999 Sb.) Tato konstrukce však v realitě vytváří nepřesnosti. Co se týče dotace mzdových prostředků a zákonných odvodů, tam je možné provést kalkulace poměrně přesně. Neinvestiční provozní výdaje jsou ovšem centrálním úřadem zjistitelné, vzhledem k faktu, že jsou financovány samosprávou, podstatně hůře. V horší dostupnosti dat hraje také roli větší váha lokálních specifíků týkajících se zejména budov a nákladů na energie. Ministerstvo nicméně všechny tyto náklady (tedy všechny kromě nákladů investičních) počítá a vyhlašuje tzv. normativy soukromých škol.

Prvním rozdílem proti běžné veřejné škole je, že soukromé instituci nepřipadá dotace automaticky, ale musí si o zažádat na krajském úřadě a splnit formální požadavky. Pokud škola splní veškeré podmínky, dostává na školní rok 50 % - 80 % normativu stanoveného MŠTM pro daný typ školy. Konkrétní procento pak určuje v § 4 zákon: například většina typů středních škol dostává 80 %, základní školy pak 60 % a mateřské školy také pouze 60 %.

Výše zmiňované podíly mohou být ovšem i vyšší. Krajský úřad a soukromé školy uzavírají smlouvu o zvýšení dotace, pokud škola splní zákonem dané podmínky. Zaprvé musí škola poskytovat vzdělání alespoň po dobu jednoho roku - nemůže tedy žádat o zvýšenou dotaci hned pro první rok fungování. Také musí mít průměrné či nadprůměrné hodnocení od České školní inspekce. Zatřetí pak musí být obecně prospěšnou společností nebo školskou právnickou osobou. V opačném případě se pak musí smluvně zavázat, že veškerý zisk za daný školní rok investuje zpět do vzdělávání nebo na školní služby (§ 5 zákon č. 306/1999 Sb.).

Pokud škola tyto podmínky splní, může s ní kraj smlouvu uzavřít a ministerstvo ji pak poskytne dotaci ve výši 80 % - 100 % normativu s tím, že většina středních škol a všechny základní školy dostávají 100 % (§ 5 zákon č. 306/1999 Sb.). Další způsobem, jak mohou soukromé školy přijít k penězům, je pak popsán v § 4 odst. 3, který říká, že škola, která vykonává činnost škol zřizovaných obcí, může obec požádat o dotaci na úhradu neinvestičních výdajů. Tímto způsobem mohou obce na svém území udržet soukromou školu, která by jinak zkrachovala nebo by se odstěhovala.

4.5.3 Normativní financování církevního školství

Církevní školy jsou ve svém financování velmi podobné školám soukromým, ale na rozdíl od těchto neupravuje jejich dotace speciální zákon, nýbrž jen § 160 a § 162 zákona školského. Dle těchto paragrafů jsou ze státního rozpočtu placeny přímé výdaje a neinvestiční provozní výdaje církevních škol. Investiční výdaje pak stejně jako u soukromých škol platí zřizovatel, tedy církev. Pro tyto školy se dokonce používají stejné normativy jako pro školy privátních zřizovatelů, tedy normativy pro soukromé školy. Zde ale shody končí. Církevní školy získávají z těchto normativů rovnou 100 % jejich hodnoty. Nemusí tedy splňovat žádné další podmínky pro to, aby dostaly větší podíl a rovnou dostávají maximum. Nad rámec normativů dostávají církevní instituce dotace na ONIV pro

mateřské školy, školní družiny a zařízení školního stravování, které nejsou zahrnuty do normativů pro soukromé školy (§ 160 a § 162 školského zákona).

4.5.4 Normativní financování státního školství

Státní školy jsou financovány na základě § 160 školského zákona. Prostředky, které do nich plynou, jsou stejně jako ve dvou předchozích případech odesílány bez prostředníka z MŠMT. Také pro státní školy se používají oborové normativy pro soukromé školy.

Nad rámec těchto normativů pak státní školy dostávají, stejně jako církevní školy, dotace na ONIV pro mateřské školy, školní družiny a zařízení školního stravování. Dále k nim plynou prostředky pomocí normativů nadstandardních činností státních škol a školních zařízení: vzhledem k tomu, že státní školy jsou většinou specializované a mají přesah do více regionů (speciální školy pro slepé, dětské diagnostické ústavy, výchovné ústavy atd.), tak i jejich potřeby jsou nadstandardní.

V neposlední řadě jsou pak státním školám z ministerských účtů hrazeny veškeré investiční výdaje, které jsou spojeny s jejich činností nebo s jejich nemovitostmi.

4.5.5 Financování z rozvojových programů

Financování z rozvojových programů nebo zkráceně programové financování má oporu v § 163 a § 171 školského zákona. Normativního financování je víceméně spravedlivé a transparentní, ale nezajišťuje potřebnou flexibilitu – tu má přinést právě druhý pilíř systému, programové financování.

Programové financování zajišťuje potřebné financování v případech, kdy přijde potřeba změn v průběhu roku, kdy opatření řešit pomocí normativů není možné nebo (opatření, která se nedotýkají všech škol stejného typu) nebo v případech, kdy prostě není účelné (např. řešení různé hustoty sítě škol).

Jak již bylo zmíněno výše, objem prostředků alokovaných v rozvojových programech se rok od roku liší, nicméně se pohybuje řádově mezi 1 % - 4 % celkových běžných výdajů MŠMT na regionální školství. Stejně jako jejich objem se můžeme lišit i jejich množství. V roce 2017 patřil k nejdiskutovanějším rozvojový program Zvýšení platů pedagogických pracovníků a

nepedagogických zaměstnanců regionálního školství vyhlášený na období od 1. 11. 2017 do 31. 12. 2017. Účelem tohoto programu bylo, jak název napovídá, zvýšení mezd v regionálním školství už od 1. 11. 2017. Mezi další příklady využití programového financování můžeme řadit například (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2017c):

- Program Financování asistentů pedagoga pro děti, žáky a studenty se zdravotním postižením a pro děti, žáky a studenty se sociálním znevýhodněním
- Program Kompenzační učební pomůcky pro žáky se zdravotním postižením
- Program na podporu odborného vzdělávání
- Program Podpora organizace ukončování středního vzdělávání maturitní zkouškou ve vybraných školách v podzimním zkušebním období

Každý rozvojový program je na každé škole sledován v účetnictví, má přidělený svůj účetní znak atd. To pro školy vytváří poměrně značnou administrativní zátěž. Proto je dlouhodobým záměrem MŠMT tyto programy buď implementovat do systému normativů nebo je alespoň slučovat tak, aby bylo méně větších programů (Matušková, 2010).

5 Reforma financování regionálního školství

Reforma regionálního školství je tématem už poměrně dlouho. Předmětem kritiky jsou zejména rozdíly v krajských normativech pro stejné typy škol. Svaz měst a obcí České republiky hovořil o „neopodstatněných, často propastných rozdílech mezi rozpočty škol se srovnatelnými parametry“ už v roce 2013 a tato kritika se stále vracela. Předmětem sporů bylo také nenavázání rámcových vzdělávacích programů na peníze přicházející do škol (Svaz měst a obcí České republiky, 2013). Vláda Petra Nečase a ministr školství Petr Fiala nicméně v červnu 2013 skončili a tím byla na jistou dobu reformní snaha ukončena.

5.1 Nedostatky současného systému

Po několik let zůstal systém stabilní, nicméně kritizované prvky v něm nadále figurovaly. V prvních měsících roku 2017 se ovšem ministryni školství Valachové po dlouhém snažení podařilo protlačit parlamentem komplexní reformu financování regionálního školství, která s platností od 1. 1. 2019 od základu mění systém financování škol zřizovaných samosprávami (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2017e). Poměrně bouřlivá debata probíhala také o financování soukromých škol. Například někteří zástupci komunistické strany požadovali úplné odstavení těchto škol od státního financování, zástupci vládních lidovců naopak církevní školy hájili. Výsledkem této debaty je zachování stávající podoby financování soukromých a církevních škol. (Lidovky.cz, 2016)

Ministerstvo ve své analýze našlo šest největších nedostatků současného systému financování. Za prvé ministerstvo není schopné zohlednit při financování objektivní specifika, která mají školy v jednotlivých krajích. Při vytváření republikových normativů nemůže postihnout prvky jako je rozdílná velikostní struktura škol v daném kraji, rozdílná oborová struktura v různých regionech, rozdílné zastoupení žáků v zájmovém vzdělávání nebo rozdílnou finanční náročnost podpůrných opatření pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2017d).

Druhým nedostatkem byl ten, který byl zmiňován výše jako argument Svazu měst a obcí České republiky. Tedy to, že mezi krajskými normativy mohou být poměrně velké rozdíly a velmi podobné školy v různých krajích mohou dostávat velmi odlišné množství prostředků. Výše krajských normativů také není předvídatelná – a to ani z pohledu škol, ani z pohledu MŠMT. Za třetí systém, tak je postaven nyní, není schopen postihnout rozdílnou úroveň platů učitelů v konkrétních školách. Pokud je v jedné škole koncentrováno zvýšené procento zkušenější pedagogů s vyšší nárokovou složkou platu, pak je škola znevýhodněna. Tento bod je pak podle MŠMT v přímém rozporu s ustanovením Strategii vzdělávací politiky České republiky do roku 2020, která říká, že by měl stát podporovat kvalitní výuku a učitele jako její klíčový předpoklad (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2017d).

Za čtvrté pak systém neodůvodněně zvýhodňuje školy s naplněnějšími třídami v oblasti nepedagogické práce. Za páté je normativní systém předmětem kritiky z důvodu neekvivalentního dopadu na školu v případě relativně malých změn. Je uváděn příklad školy, která přijde v každé třídě o jednoho žáka, což je fakticky bezvýznamná změna, ale

ekonomicky jí to může přinést ekonomické problémy a například zcela znegovat zvýšení platů učitelů prosazované ministerstvem. Jako poslední je pak uvedeno rozmělnění kvality v případě středních škol. Ty se ve snaze získat co nejvíce prostředků snaží naplnit své třídy i přesto, že jejich budoucí žáci nedisponují potřebnými studijními předpoklady. V důsledku toho je pak rozmělněna kvalita těchto škol (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2017d).

5.2 Schválené změny od 1. 1. 2019

Nově nastavené řešení pracuje místo normativního systému na zcela jiném principu. Nově stanoví vláda nařízením (respektive MŠMT prováděcím předpisem) maximální rozsah vzdělávání, nebo maximální rozsah přímé pedagogické činnosti hrazený ze státního rozpočtu. Stanovené maximum bude vyjadřovat počet vyučovaných hodin, které přinášejí žákům potřebnou kvalitu výuky. Další hodiny by pak podle MŠMT už nezvyšovali kvalitu vzdělávání takovým způsobem, aby ospravedlnili nároky na další finanční prostředky.

Dále pak MŠMT stanoví (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2017d):

- normativy mimotarifních nárokových složek platů (příplatky za vedení třídy (třídnictví), specializační příplatky)
- normativy nenárokových složek platů
- opravné koeficienty k normativům nenárokových složek platů, zohledňující průměrnou naplněnost běžných tříd a podíl žáků se speciálními vzdělávacími potřebami vzdělávaných v běžných třídách

Praktický průběh bude od začátku ledna 2019 vypadat následujícím způsobem: škola odešle MŠMT údaje o počtech svých učitelů, jejich zařazení do platových tříd, jejich míře přímé vyučovací činnosti a o jejich dalších nárocích. Stejně tak poskytne ministerstvu informace o rozsahu poskytovaného vzdělávání. Tímto souborem informací fakticky vytvoří požadavek na dotaci ze státního rozpočtu. MŠMT poté zkontroluje, zda škola nepřekračuje nárok vyplývající stanoveného maximálního rozsahu pedagogické činnosti. Pokud je vznešený nárok nižší než toto maximum, pak jsou škole prostředky přiznány. Pokud je naopak vyšší, pak jsou škole přiznány prostředky odpovídající maximálního rozsahu. Prostředky takto přidělené dané školy jsou ještě navýšeny o množství finančních prostředků na ostatní nárokové složky platů učitelů a o objem finančních prostředků na nenárokové složky platů. Platy nepedagogických budou počítány pomocí kombinace normativu na školu, na pracoviště a na třídu (respektive na studenta u VOŠ). To by mělo zajistit menší závislost školy na změnách počtu žáků (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2017d).

Součet prostředků na pedagogické a nepedagogické pracovníky poté nebude z MŠMT odeslán přímo škole, ale půjde do ní přes krajský úřad. Ten si tak ponechá svoji roli prostředníka, ale od roku 2019 už nebude mít, až na jednu výjimku, žádný faktický vliv na

množství prostředků, které do té či oné školy poputují. Tou výjimkou bude tzv. rezerva, která bude krajům přidělena nad rámec normativního rozpisu rozpočtu. Krajské úřady budou rezervu využívat jednak na kompenzaci finančních nároků podpůrných opatření žákům se speciálními potřebami, ale také na zohlednění specifík jednotlivých škol, a to hlavně v oblasti personálního zabezpečení.

Krajům tedy zmizí velká část jejich kompetencí, nicméně přibude jim role kontrolní. Nově bude povinností krajského úřadu předběžná, průběžná i následná kontrola správnosti informací poskytovaných školami ministerstvu pro potřeby financování (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2017d).

5.3 Možné negativní důsledky reformy

K reformě ještě neexistují téměř žádné prováděcí předpisy ani jasná čísla (Pazderová, 2017), nicméně MŠMT je ve svých očekáváních poměrně optimistické: *„Navržené řešení eliminuje problémy popsané v úvodní části. Řeší objektivní rozdíly vzdělávacích soustav v jednotlivých krajích, odstraňuje rozdílné financování stejných oborů vzdělání, nerovnosti v odměňování zaměstnanců, negativní dopady snížení počtu žáků. Významným způsobem eliminuje u středních škol nutnost přijímat co největší počet žáků bez ohledu na jejich studijní předpoklady v zájmu získání nezbytného objemu finančních prostředků pro svoji činnost“* (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2017d). Těchto výsledků by pak mělo být podle odhadu MŠMT dosaženo i díky zvýšení nákladů na financování o 2,5 až 5 miliard korun. (Lidovky.cz, 2016)

Ministryně Valachová při obhajobě reformy zdůrazňovala zejména spravedlnost a ukončení honby za vyšším počtem žáků. Nově by podle ní neměly být znevýhodněny menší a méně naplněné školy. V důsledku toho by měl ustát trend, kdy školy přijímají i žáky, kteří nemají dispozice na jejich absolvování. *„Nevídaná je také absolutní shoda odborných asociací, školských odborů, zaměstnavatelských svazů, ale také to, že tyto změny naplňují bezesbýtku doporučení OECD“* dodala ministryně (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2017e).

Naproti tomu zaznívají i velmi kritické hlasy. *„Financování škol je potřeba změnit, ale ne takto. Místo jednoduchého a spravedlivého příspěvku na žáka Valachová zavádí komplikovaný systém s koeficienty a parametry, který bude nepřehledný a neefektivní. Bude znamenat další administrativní zátěž“* řekl například bývalý ministr školství Petr Fiala. Odstoupení od stávajícího systému kritizoval také jeho stranický kolega z ODS, bývalý ředitel soukromého gymnázia PORG Václav Klaus mladší: *„Dosavadní platba "na žáka", která byla ve všech ohledech logická a spravedlivá, se změní zejména na dotace na učitele a hodiny. Jedná se v jádru o stejný systém jako za komunismu, ale teď není tak silná centrální autorita“* (Eurozprávy.cz, 2016).

Kromě rizika vyšší složitosti a menší transparentnosti systému je předmětem kritiky také velká míra moci, kterou bude disponovat MŠMT. Podle ředitele pražského Gymnázia Jana Keplera Jiřího Růžičky bude ministerstvo disponovat mocí nad veškerým děním v regionálním školství. Obává se také, že financování bude vycházet z obecných rámcových

vzdělávacích plánů, a ne z reálně odučených hodin. Školy se pak budou muset vejít do předem daného plánu a významně jim ubude možnost se svobodně rozhodovat (Vilímová, 2016).

Závěr

Téma financování základního a středního školství se ukázalo být ještě aktuálnější, než se v úvodu zdálo. Sektor vzdělávání byl už v roce 2016 zasažen tzv. inkluzí, která se sice financování dotýkala poměrně okrajově, ale pro některé školy znamenala znatelný zásah. Debata kolem této změny ovšem zasáhla ve školství úplně všechny – ať už se jich přímo dotkla nebo ne (Trachtová, 2016). Po této reformně přišlo na začátku listopadu 2017 poměrně razantní zvýšení platů učitelů (iHned.cz, 2017), které by mělo být následováno dalšími významnými valorizacemi (Münich, 2017). Pokud by došlo alespoň k částečnému naplnění těchto předvolebních slibů, znamenalo by to velké zvýšení nákladů na školství a také změnu postavení učitelů ve společnosti. Pro tuto práci ale byla nejzásadnější reforma financování regionálního školství, která změní od základu způsob, jakým jsou vypočítávány prostředky putující do jednotlivých základních, středních a další škol (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2017d).

První část práce, zabývající se systémem vzdělání v České republice přinesla poměrně zřetelnou představu o hlavních rysech české školství, přičemž lze vyvodit dva hlavní závěry: v první řadě je systém vystaven relativně velkým výkyvům množství žáků v jednotlivých ročnících. Školy se tedy musí vyrovnat s faktem, že počet dětí v ročníku se může lišit až o desítky procent. Vzhledem k rychlosti, se kterou tyto změny probíhají, a specifčnosti školy jako instituce (nelze ji jeden rok zrušit a za tři roky obnovit ve stejné kvalitě, dalším problémem by byla její budova), české školství nestíhá a nemůže stíhat reagovat na tyto změny zvyšováním či snižováním množství škol. Druhým závěrem z první části práce byla bezpochyby jasná dominance škol zřizovaných samosprávami (respektive veřejných vysokých škol). Jejich role je klíčová ve všech ohledech, ať už jde o počet škol, množství žáků nebo množství vynaložených peněz. Role státem přímo řízených, církevních nebo soukromých škol je víceméně jen doplňující a tvoří sice důležitou (zejména ve středním školství), ale ne nezbytnou součást systému.

Druhá část kvalifikační práce se věnovala nejprve samotnému financování regionálního školství a v další fázi pak jeho reformě. Současný systém financování „na žáka“ se skládá z několika pilířů: financování z rozpočtů zřizovatelů, plateb za školné na soukromých školách, grantů a dotací, doplňkové činnosti, programového financování, a hlavně ze systému republikových a krajských normativů. V České republice funguje v současné

podobě více než 10 let a minimálně od roku 2013 je kritizován pro velké rozdíly, které vytváří v příjmech jinak stejných škol v různých krajích. Druhým velkým terčem nespokojenosti je nucení škol naplňovat třídy žáky bez studijních předpokladů v dobách slabších populačních ročníků. Mezi nesporné výhody současného typu financování ovšem nepochybně patří transparentnost, díky jednoduchosti systému, flexibilita, díky větvi programového financování a stabilita, díky roli krajů, které byly coby zřizovatelé škol motivovány dobře pečovat o jejich prosperitu.

Důsledkem nespojenosti se systémem financování (zejména se jednalo o mezikrajské rozdíly v příjmech škol a problémy s demografickými výkyvy) se stala reforma, která do velké míry odstraní financování „na žáka“, respektive zachová ho jen u marginálních typů škol. Už v kritice stávajícího systému ze strany MŠMT je zjevné, že nový systém má plnit jinou úlohu než ten starý. Ten je kritizován v bodě, který byl jeho základem: totiž za tlak na ekonomickou efektivitu. Financování na žáka má nutit školy, aby se v případě demografických poklesů slučovaly, či redukovaly množství tříd a s nimi i pedagogů. Téměř všechny body kritiky byly přímým důsledkem této charakteristiky. Relativně marginální problémy, jako je například rozdílná úroveň nárokových složek platů učitelů, umělé udržování plných tříd nebo mezikrajské rozdíly, by byly řešitelné v rámci stávajícího systému pomocí jeho úprav.

Cílem reformy je ovšem zcela odstranit tento tlak na ekonomické úspory a nahradit ho nabídkou služby, která bude dostupná v současném rozsahu, a to i za zvýšenou cenu. Byť parametry systému ještě nejsou zcela známy, je zřejmé, že tlak na to, aby školy spotřebovaly méně prostředků, než bude pro ně určené maximum, bude téměř nulový. V důsledku změn také od 1. 1. 2019 velmi dramaticky vzroste moc MŠMT na úkor krajských úřadů, které už nebudou o penězích rozhodovat, ale budou je pouze přeposílat do škol. V neposlední řadě je terčem kritiky také fakt, že nový systém bude o poznání složitější než ten předcházející. Místo jednoduchého výkazu s počtem žáků budou školy muset vyplňovat poměrně složité formuláře. Vypočtené částky budou později násobeny a zvyšovány o různé koeficienty a úpravy. Jak již bylo zmíněno, všechno novinky vstoupí definitivně v platnost 1. 1. 2019 a všechny výhody a nevýhody se zřejmě ukáží až po několika letech.

Prvním cílem této práce bylo zjistit, v jakém stavu se nachází systém financování základního a středního školství. Hypotéza, že systému přináší problémy klesající počet žáků, se potvrdila. Komplikace přináší pokles jejich počtu a relativně rychlé změny jejich počtu. Jak je patrné například z tabulek 2 a 4, počty žáků na jednotlivých stupních vzdělávacího

systému se mění odlišným způsobem. Například mezi školními roky 2010/2011 a 2016/2017 stoupl počet žáků na základních školách o celých 14 %. Naproti tomu ale ve stejném období na školách středních počet žáků klesl o více než 19 %. V rámci jednotlivých let trpí zároveň některé úrovně kvůli rychlému nárůstu počtu žáků, zatímco jiné strádají kvůli jejich redukci.

Druhou hypotézou byl předpoklad stability systému v posledních letech a tato hypotéza se potvrdila. Financování „na žáka“ prošlo poměrně malými změnami a systém byl po dlouhou dobu ve stávající podobě. Jak vyplývá z dat poskytovaných MŠMT, systém funguje na stejných principech a bez zásadních změn minimálně od roku 2008, ze kterého jsou nejstarší ministerstvem poskytované republikové normativy.

Poslední hypotéza, tedy že zvýšení prostředků na učitelské platy bude prováděno systémovými změnami ve financování základních a středních škol, se potvrdila. V roce 2017 definitivně prošla parlamentem legislativa, které kompletně mění princip normativního financování škol zřizovaných samosprávami a nahrazuje ho systémem zcela novým (popsaným v páteř kapitole této práce). Školy soukromé, církevní a státem přímo řízené (u kterých zůstává normativní princip) tvoří tak marginální součást systému, že lze tuto hypotézu považovat za potvrzenou.

V současné době jsou známy jen základní principy představených změn ve financování a nejsou tak zřejmé konkrétní dopady na jednotlivé části regionálního školství, proto je jen velmi obtížné navrhnout změny. Je však zřejmé, že oba (starý i nový) systémy mají celou řadu nevýhod. Kdyby tedy mohl autor tohoto textu navrhnout změny, výsledkem by byl systém zcela nový.

- Ten by kombinoval prvky normativního i nového systému. Škola by tedy část financí dostávala na základě odučených hodin, ale část za počet žáků.
- V novém systému by také dramaticky vzrostla odpovědnost krajů. Ty v současné době nejsou motivovány rušit školy, které se neplní žáky a nemají potenciál tento stav změnit. Kraje by tak mohli dostávat peníze nikoliv podle počtu žáků, ale podle počtu obyvatel. To by motivovalo krajské úřady racionalizovat školskou soustavu i přes tlak veřejnosti v dotčených lokalitách.

Zveřejňování dalších parametrů schválené reformy ovšem představuje velký prostor pro rozšíření této práce. Další příležitostí pro navázání pak představuje zaměření se na

ekonomické školy, zejména na obchodní akademie. MŠMT neposkytuje ve většině dat potřebný detail, nicméně by bylo možné uskutečnit výzkum, který není v možnostech této práce.

Seznam grafů

Graf 1: Růst počtu dětí a školek dle zřizovatele mezi roky 2003 a 2017	10
Graf 2: Počet žáků a jejich podíl na ZŠ	13
Graf 3: Počet žáků na školu, 1. a 2. stupeň.....	15
Graf 4: Podíl žáků z nematuritních oborů na celkovém počtu žáků.....	19
Graf 5: Vývoj počtu středních škol	21
Graf 6: Podíl tříd v ve školách s jiným než veřejným zřizovatelem na celkovém počtu tříd ve školním roce 2016/2017	22
Graf 7: Počet studentů dle typu vysoké školy a typu druhu stu	29
Graf 8: Rozdělení studentů dle oboru studia	30
Graf 9: Veřejné výdaje na školství ve stálých cenách roku 2015, v tis. Kč	33
Graf 10: Růst výdajů na školství	34
Graf 11: Struktura veřejných výdajů na školství ve stálých cenách roku 2015, v tis. Kč ...	36
Graf 12: Veřejné výdaje na žáka ve středním vzdělávání ve stálých cenách roku 2015.....	38
Graf 13: Veřejné výdaje na školství podle zdroje financování v cenách roku 2015, v tis. Kč	39
Graf 14: Podíl mzdových nákladů na výdajích MŠMT v běžných cenách, v tis. Kč.....	40
Graf 15: Porovnání mzdových prostředků krajských normativů pro obchodní Akademie, 2017	56
Graf 16: Vývoj mzdových prostředků krajského normativu pro obchodní Akademie v hl. m. Praze, 2010-2017	57

Seznam tabulek

Tabulka 1: Počet dětí v předškolním vzdělávání a předškolní zařízení dle zřizovatele	9
Tabulka 2: Počet dětí na školách poskytujících základní vzdělání	12
Tabulka 3: Počet škol a žáků na 1. a 2. stupni ZŠ	14
Tabulka 4: Počet žáků na středních školách	18
Tabulka 5: Střední školy podle zřizovatele	20
Tabulka 6: Vyšší odborné školy dle zřizovatele.....	24
Tabulka 7: Počet žáků vyššího odborného vzdělávání dle zřizovatele	25
Tabulka 8: Počet studentů dle typu vysoké školy a typu druhu studia.....	28
Tabulka 9: Počet vysokých škol	30
Tabulka 10: Rozdělení studentů dle oboru studia	31
Tabulka 11: Výdaje na školství na obyvatele ve stálých cenách roku 2015	34
Tabulka 12: Struktura veřejných výdajů na školství ve stálých cenách roku 2015, v tis. Kč	36
Tabulka 13: Výdaje MŠMT na regionální školství v běžných cenách, v tis. Kč	41
Tabulka 14: Výše republikových normativů pro rok 2016.....	52
Tabulka 15: Normativní rozpis rozpočtu RgŠ ÚSC 2016	53

Seznam zdrojů

BUCZKOVÁ, Alena. Financování regionálního školství. Brno, 2012 [cit. 2018-01-04]. Diplomová práce. Právnická fakulta Masarykovy univerzity.

HODINA, Lumír. Ekonomika a financování školství [online]. Plzeň, 2014 [cit. 2017-11-13]. Dostupné z: <http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1476795258.pdf>. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. Vedoucí práce Ing. Karel Karlovec.

HULÍK, Vladimír. Vývojová ročenka školství 2006/07–2016/17 [online]. 7. 9. 2017. 2017 [cit. 2017-11-10]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/vyvojova-rocenka-skolstvi-2006-07-2016-17>

KLÍMA, Karel. Komentář k Ústavě a Listině. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. ISBN 80-86898-44-x.

KLÍMA, Karel. Ústavní právo. 4., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. Právnické učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-261-5.

KOSTELECKÁ, Marie. Vedoucí ekonomického odboru MČ Praha 2. Ústní sdělení. 2017 [2017-12-06].

MATUŠKOVÁ, Zuzana. Krok první: Popis financování školství. Učitel'ské noviny. 2010, roč. 113, s. 15. ISSN 0139-5718.

MÜNICH, Daniel. Proč se čeští žáci zhoršují. Vláda České republiky [online]. Praha, 2011 [cit. 2018-01-15]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/ekonomicka-rada/clanky/daniel-munich-proc-se-cesti-zaci-zhorsuji-87542/>

MÜNICH, Daniel. Nízké platy učitelů: hodně drahé šetření [online]. Praha: Národohospodářský ústav AV ČR, 2017 [cit. 2018-01-15]. Studie Institutu pro demokracii a ekonomickou analýzu. ISBN 978-80-7344-416-7.

OCHRANA, František, Jan PAVEL a Leoš VÍTEK. Veřejný sektor a veřejné finance: financování nepodnikatelských a podnikatelských aktivit. Praha: Grada, 2010. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-3228-2.

PAZDEROVÁ, Hana. Vedoucí oddělení financování škol a školských zařízení odboru školství a mládeže Magistrátu hl. m. Prahy. Ústní sdělení. 2017 [2017-10-13].

PEKOVÁ, Jitka, Jaroslav PILNÝ a Marek JETMAR. Veřejný sektor – řízení a financování. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. ISBN 978-807-3579-364.

POLOLÁNÍK, Lukáš. Uvažujete o soukromé škole?. Finance.cz [online]. 2009 [cit. 2013-05-12]. Dostupné z: <http://www.finance.cz/zpravy/finance/230754-uvazujete-o-soukrome-skole/>

TOMŠŮ, Pavel. Vedoucí oddělení vedoucí oddělení investičního odboru školství a mládeže Magistrátu hl. m. Prahy. Ústní sdělení. 2017 [2017-10-16].

TRACHTOVÁ, Zdeňka. PŘEHLEDNĚ: Blíží se start inkluze. Jaké změny čekají školy a rodiče? [online]. IDNES.CZ. 2016 [cit. 2018-01-15]. Dostupné z: https://zpravy.idnes.cz/co-od-zari-ve-skolach-zmeni-inkluze-dt8-/domaci.aspx?c=A160712_151727_domaci_zt

Týden.cz. Rektor Zima: Podíl výdajů státu na vysoké školy na HDP osm let klesá [online]. 2017 [cit. 2017-12-05]. Dostupné z: https://www.tyden.cz/rubriky/domaci/skolstvi/rektor-zima-podil-vydaju-statu-na-vysoke-skoly-na-hdp-osm-let-klesa_443878.html

Učitel'ské noviny. Krok první: Popis financování školství [online]. Praha, 2010 [cit. 2018-01-08]. Dostupné z: <http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=5406>

VALENTA, Jiří. Financování a rozpočet školy. Karviná-Mizerov: Paris, 2004. ISBN 80-239-2218-1.

VALENTA, Jiří. Školské zákony a prováděcí předpisy s komentářem, 4. aktualizované vyd. Ostrava, 2009.

VILÍMOVÁ, Tereza. Echo24.cz. Galimatyáš, který rozvrátí školství, kritizuje nový plán financování Klaus ml. [online]. [cit. 2018-01-15]. Dostupné z: <https://echo24.cz/a/wBT7u/galimatyas-ktery-rozvratí-skolstvi-kritizuje-novy-plan-financovani-klaus-ml>

ZÁPALOVÁ, Michaela. Uplatnění absolventů soukromých a veřejných vysokých škol ekonomického zaměření v ČR na trhu práce v letech 2015-2016 [online]. Praha, 2017 [cit. 2017-11-17]. Diplomová práce. VŠE v Praze. Vedoucí práce Ing. Zdenka Vostrovská, CSc.

ZINDULKA, Martin. Střední školství v ČR a komparace veřejného a soukromého způsobu financování. Praha, 2014. Bakalářská práce. VŠE.

EuroZpravy.cz. Destabilizace školství? Klaus mladší kritizuje novelu, ředitelé prý budou kouzlit s tabulkami [online]. 2016 [cit. 2018-01-15]. Dostupné z: <http://domaci.eurozpravy.cz/politika/161916-destabilizace-skolstvi-klaus-mladsi-kritizuje-novelu-reditele-pry-budou-kouzlit-s-tabulkami/>

IDnes.cz. Zvláštní školy se neruší. Dávno totiž neexistují, řekla Valachová [online]. 2015 [cit. 2017-11-13]. Dostupné z: https://zpravy.idnes.cz/prakticke-skoly-se-nerusi-rekla-valachova-fip-/domaci.aspx?c=A150922_153040_domaci_zt

IDnes.cz. Maturita z matematiky bude povinná i na odborných školách, rozhodla vláda [online]. [cit. 2017-11-15]. Dostupné z: https://zpravy.idnes.cz/jednani-vlady-o-maturite-z-matematiky-d8r-/domaci.aspx?c=A170220_085419_domaci_kop

IHned.cz. Máme málo učňů, stěžují si podnikatelé [online]. 2001 [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: <https://archiv.ihned.cz/c1-10473640-mame-malo-ucnu-stezuji-si-podnikatele>

IHned.cz. Vláda schválila zvýšení platů pro učitele a ostatní zaměstnance státu. Nebudou peníze na zimní údržbu silnic, varuje Ťok [online]. 2017 [cit. 2017-12-05]. Dostupné z: <https://domaci.ihned.cz/c1-65876180-vladni-koalice-schvalila-zvyseni-platu-ucitele-si-polepsi-o-15-procent-ostatni-zamestnanci-statu-o-10-procent>

IRozhlas.cz. Sněmovna schválila povinný rok v MŠ, jednotné přijímačky na SŠ a maturitu z matematiky [online]. 2016 [cit. 2017-11-13]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/snemovna-schvalila-povinny-rok-v-ms-jednotne-prijimacky-na-ss-a-maturitu-z-matematiky_201603091527_akottova2

Konzervatoř a střední škola Jana Deyla. Kontakty [online]. 2017 [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: <https://www.kjd.cz/index.php?pg=kontakty>

Lidovky.cz. Stát začne platit školy podle počtu odučených hodin, ne žáků [online]. Praha, 2016 [cit. 2018-01-14]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/stat-zacne-platit-skoly-podle-poctu-oducenych-hodin-ne-zaku-pqp-/zpravy-domov.aspx?c=A161129_193947_ln_domov_ele

Městské gymnázium a střední odborná škola Úpice. Charakteristika školy [online]. 2013 [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: <http://www.gymsos-upice.cz/index.php/informace>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Poslanci schválili novelu vysokoškolského zákona [online]. 2016a [cit. 2017-11-27]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/poslanci-schvalili-novelu-vysokoskolskeho-zakona>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Principy normativního rozpisu rozpočtu přímých výdajů RgŠ územních samosprávných celků na rok 2016 [online]. Praha, 2016b [cit. 2018-01-08]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/ekonomika-skolstvi/principy-normativniho-rozpisu-rozpoctu-primych-vydaju-rgs>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Ekonomika školství [online]. 2017a [cit. 2017-11-29]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/ekonomika-skolstvi>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Normativy [online]. 2017b [cit. 2018-01-12]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/ekonomika-skolstvi/normativy-1>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Rozvojové programy [online]. 2017c [cit. 2018-01-14]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/ekonomika-skolstvi/rozvojove-programy>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Reforma financování regionálního školství [online]. 2017d [cit. 2018-01-14]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/o-webu-msmt/financovani-regionalniho-skolstvi>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Poslanci schválili změny financování pro školy [online]. 2017e [cit. 2018-01-14]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/ministerstvo/poslanci-schvalili-zmeny-financovani-skoly-dostanou-penize>

Ministerstvo zdravotnictví České republiky. Prohlášení ministerstva zdravotnictví o provozování jeslí jako zdravotnických zařízení [online]. 2013 [cit. 2017-11-12]. Dostupné z: https://www.mzcr.cz/dokumenty/prohlaseni-ministerstva-zdravotnictvi-provozovani-jesli-jako-zdravotnickych-zari_7612_3.html

NasePenize.cz. Hospodářská komora: Řemeslník není méněcenný [online]. 2011 [cit. 2017-11-16]. Dostupné z: <https://www.nasepenize.cz/hospodarska-komora-remeslnik-neni-menecenny-9276?>

Novinky.cz. Povinná školka se obrátila proti rodičům [online]. 2017 [cit. 2017-11-13]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/domaci/435874-povinna-skolka-se-obratila-proti-rodicum.html>

Právní prostor. Novela zákona o vysokých školách [online]. 2016 [cit. 2017-11-27]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/zmeny-v-legislative/vyslo-ve-sbirce-zakonu/novela-zakona-o-vysokych-skolach>

Struktury systémů vzdělávání a odborné přípravy v Evropě. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. Praha, 2010 [cit. 2018-01-22]. Dostupné z: http://www.msmt.cz/uploads/VKav_200/Eu_CZ_2010/educz_0910.pdf

Svaz měst a obcí České republiky. Reforma financování regionálního školství 2013 [online]. 2013 [cit. 2018-01-14]. Dostupné z: <http://www.smocr.cz/cz/oblasti-cinnosti/skolstvi/reforma-financovani-regionalniho-skolstvi-2013.aspx>

Vývojová ročenka školství 2006/07–2016/17. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. [cit. 2017-11-13]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/vyvojova-rocenka-skolstvi-2006-07-2016-17>

Výzkumný ústav práce a sociálních věcí. Jesle [online]. [cit. 2017-11-10]. Dostupné z: http://www.vupsv.cz/index.php?p=cze_2a&site=default

Zkola. *Doporučení pro čerpání přímých ONIV dle školského zákona* [online]. Praha, 2009 [cit. 2018-01-08]. Dostupné z: <https://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwj0pSG4MjYAhWEWCwKHZWnD4IQFgg0MAI&url=https%3A%2F%2Fwww.zkola.cz%2Fmanagement%2Foddeleni-rozpocetuvprenesene%2Fskolyzrizovnezko>

2FDocuments%2FMetodika%2520%25C4%258Derp%25C3%25A1n%25C3%25AD%2520p%25C5%2599%25C3%25ADm%25C3%25BDch%2520ONIV%2520(u%25C4%258Debn%25C3%25AD%2520pom%25C5%25AFcky).doc&usg=AOvVaw1N0-4VmKl0T82naV4Ftlp1

Zkola. Legislativa a financování soukromých škol [online]. 12. 8. 2014 [cit. 2018-01-05]. Dostupné z: <https://www.zkola.cz/rodice/vybirameskolu/soukrome-cirkevni-skoly/Stranky/Legislativa-a-financov%C3%A1n%C3%AD-soukrom%C3%BDch-%C5%A1kol.aspx>

Listina základních práv a svobod, ústavní zákon č. 2/1992 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod v platném znění

Vyhláška č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky ve znění účinném od 1. 9. 2017

Vyhláška č. 492/2005 Sb., o krajských normativních ve znění účinném od 1. 9. 2017

Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách) ve znění účinném od 1. 1. 2018

Zákon č. 306/1999 Sb., o poskytování dotací soukromým školám, předškolním a školským zařízením ve znění účinném od 1. 9. 2016

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) ve znění účinném od 1. 1. 2017 do 31. 8. 2018